Ч. 34. Краків, 6. травня 1940. Рік I.

КРАКІВСЬКІ ВІСТІ

Народній часопис для Генерал-Губернаторства

„Krakauer Nachrichten"
Ukrainische Volkszeitung
für das
General-Gouvernement
KRAKAU
Karmeliterstrasse 34. II.

30 сот.

ПЕРЕДПЛАТА
в краю і закордоном:
місячно 3 зол. 50 сот.
чвертьрічно 10 зол. 50 сот.
піврічно 20 золотих
річно 40 золотих
Курс 1 нім. марки 2 зол.

ТЕЛЕФОНИ:
Дирекції 137-42
Редакції і Адміністр. 230-39
Друкарні 102-79

ВИХОДИТЬ В ПОНЕДІЛОК, СЕРЕДУ І ПЯТНИЦЮ

Ідемо вперед!

Наш часопис тричі в тиждень

Вже в попередньому числі „Краківських Вістей" поділилися ми радісною вісткою, що наш часопис почав другий етап свойого розвитку. Не можемо стояти на місці тоді, коли у світі йдуть з невблаганою послідовністю й головокружною скорістю події, що мають і матимуть рішальний вплив і на наше життя і майбутнє, що вимагають від нас невпинного слідкування за ними та скорого й вичерпного інформування про них широкого українського загалу.

ВІД 1 ТРАВНЯ Ц.Р. „КРАКІВСЬКІ ВІСТІ"

ВИХОДИТИМУТЬ ТРИЧІ В ТИЖДЕНЬ
А САМЕ В ПОНЕДІЛОК, СЕРЕДУ І ПЯТНИЦЮ.

Одночасно зі збільшенням днів виходу, поширюємо й обєм часопису: число під неділю матиме 12 сторінок.

Очевидно, що в звязку з цим, збільшуються й видатки на видавання часопису, тому й необхідно було — хоч це далеко не покриває витрат — підвищити й передплату.

Починаючи від 1. травня ц. р. передплата »Краківських Вістей« виноситиме в краю і закордоном

місячно	3 зол. 50 сот.	чвертьрічно	10 зол. 50 сот.
піврічно	20 зол. — —	річно	40 зол. — —

Хто має вже заплачену передплату згори поза 1. травня — матиме обовязок вирівняти різницю, про висоту якої повідомить Адміністрація своечасно.

Приходимо до Вас, Шановні Читачі, з цією вісткою про поширення й досконалення »КРАКІВСЬКИХ ВІСТЕЙ«. Віримо, що зрадієте нею й привітаєте наш почин і наше зусилля. Віримо, що з Вашою допомогою і з Вашим розумінням ваги, ролі й значіння української преси, перейдемо скоро цей другий етап — появи тричі в тиждень — та вступимо незабаром У ТРЕТІЙ, НАЙВИЩИЙ ЕТАП НАШОГО ЧАСОПИСУ. В етап, коли »Краківські Вісті« стануть щоденником.

З тією вірою починаємо нашу працю й виходимо на стрічу цьому радісному етапові.

ВІТАЄМО ВАС!

Краків, травень 1940 р.

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
В КРАКОВІ.

Панічна втеча англійців у Норвегії

БЕРЛІН, 3. 5. Начальна команда німецької армії повідомляє: В безнастанній погоні за англійцями, що уступають в панічній втечі, німецькі частини дійшли до Андальснес і в 15-тій годині вивісили тут німецький прапор.

Обєднання німецьких військ у Норвегії

Берлін, 3. 5. Начальна команда німецької армії повідомляє: Операції в Норвеґії між Осльо і Дронтгаймом перейшли в переслідування і погоню за ворогом. Брітійці покидають в замішанню і розсипці околицю довкола Андальснес. Біля Домбас в руки німецьких частин, що від самого початку війни стояли 40 км. на полудневий схід від Андальснес, впало велитенське анґлійське добро. При цій нагоді дісталося в німецький полон 300 норвежських вояків, що ставили ще опір і мали завдання крити відворот анґлійців. Під натиском цих подій норвежський командант району Мерен і Ромсдаль наказав капітаяцію і видав наказ припинити безвиглядний опір. Незнищена дорога між Домбас і Ульсберґ (на полудне від Дронтгайм) є на цілій довжині в німецьких руках. Німецькі частини, що наступали з Берґену на схід і з околиць на північ від Осльо на захід подали собі руку на дорозі Берґен Осльо. Число полонених і воєнна добича постійно росте. Біля Нарвіку і Дронтгайму ніяких замітніших подій.

Німецькі летуни продовжували з успіхом плянове нищення місць ворожих десантів. Біля Нарвіку змушено до мовчанки ворожі батерії. Морським силам ворога завдано нові втрати. Один кружляк був поцілений бомбою, яка спричинила пожежу і детонацію. Один британський торговельний корабель затоплено, 6 дальших дуже важко ушкоджено. Зістрілено 6 британських літаків.

На західньому фронті ніяких замітніших подій.

Чому змінено назву „Краківських Вістей"?

Культурно-Освітній Зїзд, що відбувся дня 16. і 17. березня ц. р. в Кракові при участі шкільних інспекторів і повітових культурно-освітніх діячів з цілої української етноґрафічної території в межах Генерал-Губернаторства, прийняв між іншим одноголосно ухваленими резолюціями постанову: впровадити в життя один загально-обовязуючий правопис згідно з представленим мною проектом, що його Зїзд затвердив.

Цей новий правопис, який небавом появиться з друку, опирається у своїй основі на т. зв. »академічнім« правописі, з виїмком деяких його правил, що в часі дотеперішньої 10-ти літньої практики показалися недоцільними або й цілком зайвими, як напр. т. зв. »апостроф«.

Хоч »академічний« правопис виказує чимало неточностей, неясностей і недостач (напр. поплутання правописних законів із законами відміни та ін.), проте прийняли його також і в Галичині без змін: Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові в 1929 р., українська молодь у своїх виданнях і недавно Український Науковий Інститут у Берліні.

Натомість у галицьких школах, у значній частині преси й старшого громадянства цей правопис приймано лишень частинно, усуваючи з нього головно апостроф, правопис чужих слів і деякі інші »норми«.

Академічний правопис старається нормувати також закінчення відмінюваних слів (хоч це ділянка граматики — а не правопису), між іншим у приголосівковій жіночій відміні іменників типу: **вість, кість, часть**, і т. п. каже тільки в родовику однини писати закінчення **-и: вісти, кости, части** і т. п.; натомість у давальнику та знахіднику однини й в називнику, знахіднику та в кличнику множини мають кінчатися такі іменники на **-і: вісті, кості, часті** і т. д.

Ухвалений Культурно - Освітнім Зїздом правопис — це вислід компромісу, що опирається на обопільних уступках: противників академічного правопису й його беззастережних прихильників (не лишень придніпрянців, але й галичан), які домагалися м. ін. за скасований апостроф зміни назви нашого часопису на »Краківські Вісті« згідно з вище поданими нормами академічного правопису.

Здійснюючи тепер це домагання при зміні заголовка »Краківських Вістей« з нагоди їх виходу тричі в тиждень, зустрілись ми з тривожними запитами та побоюваннями деяких завзятих противників академічного правопису, чи ця непривична для галицького вуха форма »вісті« не є якимсь

штучним придніпрянським новотвором, або може повстала вона під російським впливом?

Для заспокоєння зацікавлених поясню тут, що вище подані закінчення приголосівкової відміни на -і є вправді розмірно недавнього походження, але не повстали вони напевне під ніяким чужим впливом, а відповідають дійсній живій вимові у східньоукраїнських народніх говорах і тамошній літературній мові згідно з її живими розвоєвими тенденціями. В який же спосіб вони повстали?

Давніше всі іменники приголосівкової відміни не мали зовсім закінчення на -і, а всі ті відмінки, де тепер є це закінчення, кінчилися правильно на -и, отже не тільки: вісти, кости, части, але й: соли, тіни, мази, міди, ночи, печи, подорожи, розкоши і т. д. і такі архаїчні форми збереглися ще й досі в західних українських говорах. Подибуємо їх, як архаїзм, і в народніх піснях і навіть у Шевченка, де слово »вісти« (називник множини) підтримується римом: їсти — вісти: »Будуть пташки прилітати калиноньку їсти, будуть мені приносити від родини вісти« (нар. пісня »Стоїть явір...«); »Червоною гадюкою несе Альта вісти, щоб летіли круки з поля ляшків-панків їсти« (Шевченко).

Натомість у східньоукраїнській простонародній мові та в витвореній на її основі тамошній літературній мові, якої еволюція з відомих (головно географічних) причин поступала в різних її ділянках значно скоріше, ніж в західньоукраїнських, архаїчних, говорах, підпали слова приголосівкової відміни під дуже сильний вплив жіночої мякої та твердої відміни типу: земля, доня, пісня; риба і т. п. з їх -і, (з -ъ) в закінченнях родовика, давальника та місцевика однини і називника та знахідника множини.

Що тут маємо дійсно до діла з особливо сильним впливом мякої жіночої відміни на приголосівкову, про це свідчить закінчення кличника однини: часте, косте, радосте, молодосте, смерте, тіне і т. п. (підо впливом форми типу: земле, пісне, і т. п.) зам. старого правильного закінчення -и, якого архаїчні останки ще збереглися в західньоукраїнських говорах, особливо в народніх піснях: моя радости, молодости моя, де ти ся поділа і т. п.

Вище згадану перемогу -і над -и в приголосівковій відміні вважає за норму української літературної мови не лишень академічний правопис, але також і всі східньоукраїнські граматики. Останки давнього закінчення -и зберігаються тільки ще в родовику однини в словах на -ть з попередньою приголосівкою: вість—вісти, чверть—чверти, смерть—смерти, честь—чести і т. п. та ще, як виняток, у таких іменниках: сіль—соли, осінь—осени, кров—крови, любов—любови, Русь—Руси й крім того в прислівникових формах: почасти, восени (але: по осені).

Обговорена досі зміна закінчень — це тільки мала частина того великого морфологічного процесу, що здавна відбувався і ще й тепер відбувається в живій українській мові, а саме: взаємне змішування та зливання підо впливом т. зв аналогії первісних шести пнів, що з часом затратили свою колишню ролю граматичних категорій, а на їх місце витворилися три теперішні відміни іменників на підставі їх родів.

При тому вирівнюванні та упрощуванні поодиноких форм важну ролю відгравала та й ще далі відграє боротьба поміж звуками »і« та »и», в якій на наших очах бере помітну перевагу »і« над »и«. Згадаю тут лишень недавно, повну перемогу в загальноукраїнській літературній мові східньоукраїнських закінчень з -і над правильними ще живими, архаїчними зах. укр. зак. з -и, як напр. 1) дав ч. р. одн. -ові, -еві (братові, коневі...) зам. зах. укр. братови, коневи, 2) дав., міщ. одн. ж. р. землі (зам. земли); 3) місц. сер. р. на місці, сонці, в позі, на лошаті (зам. на місци, сонци, в поли, і т. п.; 4) заміна всіх слів з назвучним »и« на »і« (інший, інакше, іноді..., зам. инший, инакше, иноді і т. д.); 5) нахил цілої низки прикметників в закінченням »-ний«, »-шний«, »-жний« до переходу на »-ній«, »шній,« »-жній« і т. д.

І тут нема причини до побоювання, що, мовляв, ці живі нахили та тенденції можуть довести до надмірної переваги т. зв. »ікавізму«, бо на підставі перепроваджених мною дослідів і статистичних обчислень теперішня всеукраїнська літературна мова, навіть по переведенні вище згаданих змін, зберігає ще повну рівновагу в пропорціональному відношенні звуків і: и.

Тому прийняття I. Культ.-Освітнім Зїздом нового правопису, опертого на обопільних уступках щодо найважніших, дотеперішних спірних питань, матиме без сумніву велике значіння не тільки для водностайнення правопису, але й для нормалізації всеукраїнської літературної мови.

Д-р Іван Зілинський.

—o—

Підляшша вшановує память Т. Шевченка

Дня 15. березня ц. р. українська народня школа в селі Квасівці, радзинського повіту, вшанувала память нашого незабутнього Кобзаря Тараса Шевченка.

Рівнож урочисто відсвятковано, в той самий день 1. роковини проголошення й затвердження карпато-українським соймом самостійности Карпатоукраїнської Держави.

Програма свята складалася з двох рефератів: Про Тараса Шевченка та про творення державности в Карпатській Україні. Реферати читав місцевий учитель української школи. Шкільна дітвора деклямувала: „Учітеся", уривки з „Гайдамаків", „Українка я маленька", „З Богом працю зачинаймо", „Кого я люблю" і „Мово рідна". Школярі співали: „Гей, Січ іде", „Червону Калину", „Ми гайдамаки", „Ой та зажурились" і „Їхав стрілець на війноньку". Рівнож місцевий учитель читав уривки з посмертної спадщини С. Васильченка „Дитинство Тараса Шевченка", та Івана Рогача „Під прапором незалежности".

На шкільнім святі були присутні курсанти з вечірніх курсів для дорослих та старші громадяни.

Память поляглих січовиків вшановано з хвилинною мовчанкою.

Свято відбувалося в піднесеному настрою, а на його закінчення курсанти винесли постанову — щоби зараз же по святі відбути подвійний курс німецької мови та впертою й послідовною працею ще більше звеличати Великий Чин наших героїв.

Свято закінчено трикратним „Слава" й відспіванням національного гимну.

*

В неділю, 17. березня ц. р. в селі Стрижовці, радзинського повіту відправлено в місцевій церковці урочисту панахиду по Тарасові Шевченкові та січовиках, поляглих за волю України.

На панахиду зійшлися люди з околишніх сіл, а саме: з Жиротина, Віторожа, Дреліва, Перещівки, Данівки і Квасівки — переважно молодь.

В церкві поставлено великий березовий хрест. По середині хреста висів терновий вінок та таблиця з тризубом і написом: „Героям за волю України". Майже кожне село принесло вінки з синьожовтими стрічками, а село Віторож великий вінок з широкими національними лентами на яких виднів напис: „Село Віторож — Борцям за волю України".

Панахиду відправив о. Панько зі села Верси, а церковним хором диригував п. Зощюк, місцевий дяк.

Перед панахидою о. Панько сказав до присутніх промову, в якій зясував: ким для нас був Тарас Шевченко і для чого кожному українцеві його імя дороге, а його слова — поеми святі. Рівнож ширшим масам пояснив про змагання Карпатської України та значіння тієї боротьби для нашої загальної справи, як рівнож про нерівну боротьбу наших героїв січовиків з ворогами.

Коли хор співав „Вічную память" по церкві пронісся плач — шльох і майже всі жінки і деякі мужчини обтирали полами та рукавами сльози зі зворушення.

—o—

Село Шлятин на дорозі до кращого...

Шлятин, це одно зі сіл Холмщини, положене при так зв. „сокальськім кордоні". До війни було воно сильно польонізоване, дещо більше навіть як інші села Холмщини, бож лежало воно на рубежі Холмщини і Галичини, звідки ішли так зненавиджені поляками українські впливи на Холмщину. Відносини змінилися з хвилиною вибуху війни. Місцевий абсольвент семінарії п. В. Кроткевич відобрав ключі місцевої 3-клясової школи від поляків і зачав науку в рідній укр. мові. Спровадив ще дві сили учительські і так обсадивши школу, кинувся до праці над гнетеним і баламученим до тепер селом. Вложена праця видала вкоротці добрі успіхи. Заложено кооперативу, аматорський гурток, самоосвітний гурток, котрий відограв драму „Безталанна".

І в відсвяткуванню Шевченківського Свята не остало село Шлятин між останніми. Свято це відсвяткувала на цей раз шкільна дітвора, та дітвора так улюблена нашим Батьком Тарасом. Дня 7. квітня виступили наші найменші в будинку школи Шлятин — Лубче з поклоном Великому Тарасові. Саля дуже гарно вбрана зробила на присутних миле враження. Прекрасно підготовані і відіграні образці зі життя Шевченка, співи і деклямації, лишили глядачам незатертий спомин. Діти убрані в народні строї так гарно і з чуттям виконували кожну точку, що всі присутні перенеслися думками в степи Великої України і переживали всі радісні і сумні хвилини життя Шевченка. Серед бадьорого настрою закінчено свято відспіванням національного гимну.

Там, де не чути було літами українського слова, там тепер завдяки невсипущій праці учителів грімко лунає не чужа — ворожа, а своя рідна мова.

Про рівень свідомости села Шлятина свідчить факт, що село на перший заклик управителя школи п. Віктора Кроткевича зложило 48 мішків пряжі і згодилося вибити безплатно полотно, щоб мати свою власну куртину і декорації. За таке зрозуміння, належиться громадянам села велика похвала. Цей приклад гідний наслідування для наших сіл. Тільки витревалости до дальшої праці.

Сусід зза „сокальського кордону".

—o—

Homo politicus

Причини упадку Польщі

Орґанізація національної політики

10)

Права передруку й перекладу застережені.

З самого початку польської держави були в ній два осередки, які цікавилися польською національною політикою та нею фактично керували: сойм, в якому польська ендеція (розуміємо під нею різні споріднені право-шовіністичні партії) мала більшість і надавала тон цілій меншиневій політиці, та II відділ військ. міністерства, т. зв. „двійка", де зібрався гурток колишніх леґіоністів і „пеовяків" з нахилами до політики. Треба обективно признати, що в тому часі, в р.р. 1918—21 вищі військові кола, що гуртувались довкола особи Пілсудського та були однодумцями його концепції поділу сходу Европи на національні держави, ставились — бодай теоретично — до української справи, а з нею взагалі до справ меншин у Польщі, ще найтолерантніше і найліберальніше. Це було теоретично лише тому, бо ті кола нічим практичним не зазначили свого окремого становища ні в ході польсько-української війни на терені Східньої Галичини, ані на методах військового правління на Правобережжі підчас походу на Київ у 1920 році, коли то йшла там систематична чисто грабункова господарка: перемальовування написів на вагонах на „РКР" („польске колеє паньствове") та масове вивожування до Польщі всього можливого рухомого майна своїх українських „союзників". Підчас польсько-совітської війни перші кольонізаційні закони (себто: коштом німців на заході й українців на сході) стали плятформою внутрішньої польської консолідації („уряд національної оборони" Вітоса). До ризького мира перли не військові, лише цивільні кола, однаково ендеція, яка завжди стояла на тім, щоб українську проблему проголосити внутрішньою справою Польщі та Росії, себто, що теза андрусівського миру є найкращою площиною польсько-російського порозуміння, — як також ліві кола, що стояли під впливом ППС, які не хотіли боротьби з протицарською революційною Росією. Після перемоги тієї тези у ризькому мирі — поведено у Польщі ще сміливіше політику уніфікації та централізації устрою і польонізації спершу всіх зверхніх познак краю, потім — культури і земельного варстату.

Про той перший період польської державы будемо ще казати ближче при розгляді польської закордонної політики. Зазначимо тільки, що коли до березня 1923 року вели поляки боротьбу за 1) максимальне поширення границь в усі чотири сторони світа, і 2) за леґалізацію доконаних фактів у міжнародньо-правному розумінні, — то одночасно в самій державі, на здобутих західніх і східніх теренах з найбільш гарячковим поспіхом намагалися викликати бодай познаки, що це краї чисто польські, щоб таким робом добути собі від антанти признання їх. Що ця польонізаційна політика стояла в яскравій суперечності з договором про охорону меншин, який був інтеґральною частиною версайського договору, в якому відроджено Польщу, — це польських правителів не цікавило. Ніякої *іншої* можливости провадити меншиневу політику польський уряд собі не уявляв. І тут треба ствердити: за 20 літ існування Польщі і за влади 35-ти урядів — ніодин із тих урядів не покликав був до життя ніодної такої установи, яка мала би *обовязок виготовити плян конструктивної меншиневої політики.*

Вже після ризького миру покликано при президії ради міністрів т. зв. комітет трьох для справ національних меншин, якого порсональний склад часто змінявся та якого функції обмежувались до чисто дорадчого голосу. До того комітету в ріжному часі та в ріжній конфіґурації належали: Леон Васілевський (ППС), Станіслав Туґут („Визволене", потім „Партія Праці"), Ст. Ґрабський (ендек), Звержинський (ендек), Левенгерц (ППС, потім ББ), якийсь час — здається після відходу Васілевського — Голувко. Ніхто нічого ближчого про той комітет не знав, крім коротких ґазетних комунікатів, які появлялися у великих відступах часу, що — мовляв — відбулося засідання комітету. Це була цілком мертва установа, яка ніякої ролі у польській державі не відіграла. Після травневого перевороту цей комітет скасовано, а всі меншиневі справи перенесено до міністерства внутрішніх справ, де створено окремий відділ для справ національних меншин у політичному департаменті. Перший міністр внутрішніх справ після травневого перевороту, ґен. Казімерж Млодзяновський, покликав комітет (назвиська його членів вже вилетіли з памяти), які мали скласти „мінімальну програму розвязки меншиневої проблеми". Довідалися про це ендецькі посли й у вересні 1926 року висловили Млодзяновському недовіря. Після нього прийшов вже ославлений Складковський, який ніякими плянами й програмами вже не цікавився і „мінімальна програма" світа Божого не побачила. З реорґанізації, переведеної Бартлем і Млодзяновським, у спадщині черговим урядам і меншинам залишився той меншиневий відділ у внутрішньому міністерстві і його кацик — Генрик Сухенек. Він вийшов теж із „двійки" і спершу виявляв лібералістичні тенденції. Згодом щораз більше підлягав правим і чисто поліційним впливам. До того людина мало освічена та страшенне брусовата не розумів взагалі *політичного* підходу до меншиневої проблематики та ніодної проблеми за кільканацять літ свого урядування не розвязав, дарма, що всі меншиневі справи фактично сцентралізував у своїх руках, роблючи залежним від опінії міністерства внутрішніх справ (відділу для справ меншин) полагоду якоїнебудь справи якоїнебудь меншиневої установи, чи навіть окремих громадян-неполяків у якомунебудь іншому міністерстві. Відійшов Сухенек „у стан спочинку" десь у 1936 чи 37-му році у звязку зі скандалічною аферою свого брата, колишнього шефа слідчої поліції у Станиславові, якого він, один із варшавських володарів, перепхав був до православної консисторії у Варшаві, у характері... правного дорадника („юрисконсульта"). Того „правного дорадника" арештували здається під закидом участи у купні-продажі розводів, і п. Сухенек з МСВ (мін. внутр. спр.) був страшенне огірчений на режім. Другою людиною, що найдовше трясла міністерством внутрішніх справ, як його директор політичного департаменту, був Генрик Кавецький, який ще у 1935 році разом із мін. Косцялковським робив „нормалізаційну" тактику з українцями, але швидко потім димісіонував та перейшов із номінації президента до сенату. Коли Сухенек своєю умовою структурою пригадував дещо ославленого на українському відтинку Івахова, заступника Роґовського з львівського воєвідського виділу безпеки з періоду „пацифікації", себто: ревно збирав всі поліційні звіти і мав у голові безліч дрібних фактичних даних про меншини й окремих людей (дані, в яких правда завжди була перемішана з фантазією або злобною видумкою) і не бачив ліса поза кущами, то Кавецький був людиною інтеліґентною, спритною, з тонким знанням політичної інтриґи і тому, і для самого режіму, — небезпечною. Він не любив „полковників" і втримував звязок з лівою польською опозицією, мріючи завжди про поворот до влади. Очевидно, що далеко більше цікавився внутрішньо-польським тереном боротьби, ніж меншиневими справами.

Ці останні були полагоджувані „автоматично", ввійшовши в бюрократичну машину установ, які підлягали міністерству внутрішніх справ. Починалося від поліціянта на селі та станиці поліції, який робив звіти й доноси до відділу безпеки у повітовому старостві. Звідти йшли вони до відділу безпеки у воєвідстві, переіменованого згодом на „виділ суспільно-політичний". Начальник такого виділу (в останньому періоді польської державности — Харевіч, який перейшов до воєвідства з львівського ДОК VI) був фактичним паном життя і смерти національних установ та окремих громадян непольської національности. В останніх 3—4-ох роках польської держави міністерство внутрішніх справ опанувала цілком поліція, себто (у політичному розумінні) поліційний світогляд: директором політичного департаменту став Вацлав Жиборський, який за Кавецького був начальником виділу безпеки, куди покликано його зі становища комісаря тернопільської поліції; на місце Сухенека прийшов Савіцький зі станиславівської поліції, його заступником був Ярославський з тернопільської поліції. Коли Савіцький і Харевіч бодай теоретично готові ще були признавати, що проблеми непольських народів у Польщі не можна вирішити самими лише поліційними засобами, то Жиборський, людина дуже вузька й тупа, яка найменшого поняття не мала про історію, культуру та політичну думки ніодної меншини, що знаходилась у Польщі — нічого поза поліцією не знав і не бачив. Клясичний для ментальности такого міністерського достойника був наскрізь провокаторський „документ", що його рідний брат Жиборського, посол у соймі, оголосив як велику сензацію: терористичнореволюційна відозва, яку буцім то зладили, підписали й кольпортували українські посли з УНДО! Фальсифікат був такий зрештою недоладний, що його безумовний фактичний автор, директор департаменту, швидко відпекався, скинувши вину на свого брата, як „жертву фальшивих інформацій"!...

Жахливий балаґан на відтинку меншиневої політики у Польщі доводив до ріжних парадоксальних явищ. З одного боку існувала система строгої централізації і ніби все залежало від міністерства внутрішних справ, з другого боку бували воєводи, ба навіть старости, які — знаючи, що у міністерстві нема ані людей з головою на карку, ані ніякого пляну політики, не оглядались зовсім на Варшаву та ставали кациками на льокальному терені, виробловали собі у безкритичній пресі марку „послідовних державних мужів" та найдовше втримувалися на своїх посадах. Такими двома кациками в ділянці національної політики був напр. воєвода Ґражинський на Шлеську та воєвода Юзевський на Волині. Хотів — було — ним стати у Львові ґен. Токаржевський, як комендант VI. корпусу, але підставив йому ногу у Ридза Сміґлого шкільний товариш цього останнього, воєвода Білик, який вправді сам правити не вмів та обмежувався до забігання ласки у всіх можливих ґруп місцевого польського громадянства, але з ґенералом владою ділитися не хотів...

Чи дивуватися, що серед таких відносин проблема національних меншин у Польщі ставала щораз безнадійнішою та що единим вирішним чинником у тій політиці була шовіністична вулиця, якої проводирі жили дружньо з начальниками воєвідських виділів безпеки і мали на них безпосередній вплив?! Чи дивуватися, що нерозвязана проблема національних меншин стала одним із головних товчків, що штовхнув Польщу до упадку!

Враження з німецького Перемишля

Репортаж

I.

Теперішній Німецький Перемишль, це тільки третина колишнього Перемишля, бо тепер він поділений на дві части: більшу, совітську і меншу німецьку, що розмежовані від себе рікою Сяном. Цілий Перемишль мав перед теперішньою війною біля 60 тисяч мешканців, з цього в німецькій частині на т. зв. Засяннію є тепер до 18 тисяч.

Німецький Перемишль, це невеличке пограничне містечко, позбавлене в великій мірі свого природнього запілля, цілого ряду сіл, що залишилися по тому боці кордону. Три-чотири головні вулиці: Угорська (давніша Ґрунвальдська), Краківська (давніше 3-го Травня), Городова (давніша Красінського) з невеликим числом побічних вулиць - поперечок, кільканадцять три-поверхових, небагато дво-поверхових, дещо одно-поверхових, а найбільше партерових домів, одна українська церква ОО. Василіян, два польські костели (парохіяльний Салезиянів і манастирський Бенедиктинок — теперішній гарнізоновий), касарні — от і все, що на перший погляд кидається в вічі. З Совітським Перемишлем лучить Німецький Перемишль один залізничий міст. Другий міст, яким відбувався давніше за австрійських і польських часів рух піхотинців і коловий рух, тепер в часі війни частинно знищений (середина мосту).

Водопроводу в Німецькім Перемишлі тепер нема. Давніше перед війною в Перемишлі, по правім боці Сяну, був водотяг. Водотягову воду мало теж і Засяння, яке лежить по лівім боці Сяну. Водопроводи йшли з теперішнього Совітського Перемишля на Засяння попід міст для піхотинців і возів, який, як вже згадано попередньо, в часі війни знищено, перериваючи одночасно водопроводи. Як спогад і доказ, що Засяння теж могло колись похвалитися таким культурним здобутком, як водопровід, пишаються в домах на Засяннію безчинні водопровідні уладження й мушлі. Мушель вживають тільки до зливання до них зужитої води.

Перемиська електрівня, яка давніше витворювала електричну струю для цілого Перемишля, отож і для Засяння, теж лишилася в Сов. Перемишлі. Якийсь час на основі окремої умови користав Німецький Перемишль з елетричної енергії, що доставляла йому ця електрівня, відтак якийсь час був цілком без електрики. Тепер має Засяння свою власну електрівню, приміщену в давнішій жидівській божниці (коло церкви ОО. Василіян) при вул. Угорській.

Має теперішній Нім. Перемишль теж свій мініятурний ринок-торг, приміщений на невеличкій площі - подвірю при вул. Понятовського ч. 7. Продають тут кожного будня на т. зв. прилавках головно ярини й інші продукти, що їх приносять дооколичні селяни на продаж.

Над Сяном недалеко від знищеного мосту, там, де сходяться три головні вулиці Нім. Перемишля: Угорська, Краківська й Городова є площа названа тепер: Пляц ам денкмаль, цебто площа памятника (за Польщі т. зв. пляц Вольносьці). Стояв на ній памятник в честь поляглих »пшемиських орльонт«. Цей памятник стоїть, що правда ще й тепер, але вже в цілковито зміненому виді. Остала з нього тільки камінна колюмна, з якої усунено всі написи. В останніх днях усунено теж уставленого на вершку колюмни великого польського крицевого орла, та приміщену внизу колюмни постать польського вояка й інші декорації памятника.

Має Нім. Перемишль теж свої »радієві« авдиції. Є це політичні відомости надавані щодня в 18-ій годині вечором в німецькій і українській мові через меґафон, уставлений на бальконі одної з камениць на площі »Ам денкмаль«.

*

В Нім. Перемишлі має свій осідок окружний суд, скарбовий уряд, пошта тощо.

З українських установ працює Український Національний Комітет (вул. Краківська), Український Кооперативний Банк »Віра« (вул. Угорська ч. 4.), Окружний Союз Українських Кооператив (вул. Каспровича ч. 5), ведуть крамниці споживчих товарів: Народня Торговля і Маслосоюз (вул. Краківська). Є декілька приватних українських споживчих крамниць, зі залізом, фарбами, з ґалянтерією, два українські приватні ресторани тощо.

Засяння має і свою українську футбалеву дружину »Сян«, що розіграє метчі з футбалевими клюбами німецьких військових частин. Стоїть вона на доволі високому спортовому рівні. Перший метч виграла в відношенню воріт 7 : 1.

Назагал Нім. Перемишль, якщо йде про кошта прожитку доволі дороге місто, куди дорожче ніж пр. Краків. Крім високих цін, є тут ще одна окремішність, що нею славиться, а саме — курява, що не дає дихнути. Від найменшого подуву вітру перекочується вона цілими бурунами ніби на якій Сагарі.

»Поліційна« година була тут ще недавно до 9-ої вечором, від 17. квітня пересунено її до 11-ої в ночі, а в суботу навіть до 12-ої.

Тому, що перемиський залізничий двірець залишився по совітському боці, до недавна можна було доїхати залізницею тільки до Журавиці віддаленої цілих 7 км. від міста. Збірна їзда фірою кількох осіб до Журавиці коштувала 2 зол. від особи. Та від кількох днів Засяння дістало вже свій окремий перестанок, Шайбівку (біла будка), звідки відїздять поїзди.

*

Німецький Перемишль є також одним з осередків совітсько - німецької вимінної торгівлі. Широкий, ширший від нормального европейського тору, совітський залізничий тор, переходить через міст на Сяні аж на німецький бік. Ним заїздять день у день величезні розмірами (більші від німецьких) ваґони-цистерни, що перевозять совітську чи румунську нафтову ропу чи її перетвори, а також поїзди зі збіжжям і деревом (дошки). До Совітів відходять потяги з вугіллям. В Перемишлі, по німецькому боці розбудовано зараз за мостом велику вантажну стацію, де переладовується ропу і збіжжя з совітських в німецькі ваґони. День і ніч кипить тут праця над розбудовою переладовчої стації та переладуванням товарів. Та це тільки тимчасова переладовча стація, бо нова великих розмірів має бути збудована у Журавиці. Приготовчі праці провадиться в Журавиці вже довший час. Окремі машини до нівелювання вирівнюють терени призначені під будову стаційного й інших будинків та торів і кожний, хто їде залізницею до Перемишля чи з Перемишля може побачити, як кипить тут праця.

II.

На основі умови між Німеччиною і Совітами відбувається під теперішній час між обома державами виміна утікачів, що підчас воєнної хуртовини опинилось по тому боці.

Представники комісії відбирають на мості від втікачів посвідки й перепускають їх на німецький бік. Тут гуртуються вони під охороною німецьких військових стійок і опікою урядовців та сестер німецького Червоно Хреста в одній з вулиць в безпосередньому сусідстві залізничого мосту. Тут заїзджають великі вантажні авта по більші пакунки і всяке добро. Менші пакунки можуть втікачі, якщо захочуть нести самі. Від мосту до місця, де вони збираються помагають нести вантажі окремо підібрані до цього комісією носії, здебільша полонені бувшої польської армії. Коли вже авта забрали клунки, жінки з дітьми теж приміщують на них, а всі втікачі йдуть через місто вулицями Городовою і Краківською до касарень при вул. Піонірів (давніша вулиця 29. Листопада).

На вулицях, якими ходять втікачі, збіраються на одному боці, на хідинку великі маси глядачів, цікавих, чи поміж втікачами немає кого з рідні, або знайомих. На хідинку по другому боці вулиці, поруч якого переходить транспорт збігців, не вільно нікому стояти, навіть вікна в партері і входи до крамниць та брами мають бути замкнені. Проте ті, що ждуть на хідинку витаються й перекликуються з утікачами.

В касарнях при вул. Піонірів перебувають втікачі кільканадцять годин. Відпочивають в касарнях, або на просторім касарнянім подвірю. Тут є теж звезені автами їх клунки. Як відпічнуть, провадять їх до парні. Цілий день без перерви купаються жінки й діти, вечором і цілу ніч мужчини. Тут переводять рівночасно і дезинфекцію одягів і клунків.

З купальні провадять втікачів уже не до касарень при вул. Піонірів, тільки до гімназії сестер Бенедиктинок над Сяном. та по двох-трьох днях відпускають домів. Ті, що мешкають на Засяннію або близько нього, відїздять сам, інші дістають вільний білет їзди, куди їм треба. На поїзд в Перемишлі відпроваджують разом під військовою охороною і аж до відїзду поїзду не вільно нікому до транспорту зблизитися. Клунки відставляють до поїзду автами й помагають завантажити їх до вагонів.

Денно переходить через міст на Сяні три-чотири таких транспортів по 400, 500 а то й 700 людей, так, що в деякі дні перейде навіть 1.500. Звичайно о 11-ій год. перед пол.. о 15-ій по пол. і о 19-ій вечором. Перший транспорт втікачів перейшов міст на Сяні в четвер 18. квітня 1940 р. рано. Транспорти йдуть не тільки в будні, але і в неділі та свята. Найперше йдуть ті транспорти втікачів, що зібралися і перебували в Перемишлі.

На Засянні є під теперішню пору реєстраційне бюро для втікачів »Амт фір Фліхтлінґсвезен« при вул. Краківській 57.

Є теж і совітська комісія, що реєструє охочих до повороту на той бік, при вул. св. Івана 44 і відіслала досі вже два транспорти: перший в четвер 18. квітня, другий в суботу 20. квітня.

Гурти засянців вистоюють заєдно вечорами над Сяном. Стають отак біля розірваного по середині мосту, і дивляться на той бік. Тільки деколи покажеться там якийсь прохожий. На цілому побережжю ніхто з давніх перемишляків тепер не мешкає, а вул. Ягайлонська відділена високих парканом. Лиш часом блисне десь світло в прибережних каменицях, що живуть у них тепер лиш совітські військові та урядовці. Гуртки стоять і нашіптують, похитуючи головами. Слухають таємничого шуму филь Сяну, якусь важку думу думають. Пізним вечором, коли вже темно, розходяться домів, щоб на другий день знову прийти й дивитись на протидежний беріг та думку думати. І так день у день.

Нім. Перемишль, 28. квітня 1940.

І. Г.

З церковної історії Холмщини й Підляшша

IV.*)

Українське православне громадянство надбужанської землі, що знаходиться нині під німецькою владою, вважає найголовнішею справою не тільки з церковного, але саме з національного боку церковну справу, за якою щойно йдуть інші справи українського національного значіння — як шкільна, культурно-освітна, господарська і виховання молоді. Зацікавлення церковною справою у цього громадянства є таке велике, що інші вже згадані справи, що теж дуже важні для цілости національного життя, є в нього з правила на дальшому пляні. Це психольогічне наставлення українського православного громадянства на Холмщині і Підляшші для загалу галичан дуже мало зрозуміле. Чому? Отже тому, що в Галичині церковному питанню не присвячували надто великої уваги, врешті церковна справа була там урахильнена і з національно-українського боку вповні забезпечена, а українсько - католицька Церква мала свою національну ерархію, що боронила інтереси своєї церкви, яка й стала суто українською національною церквою. Нечуване переслідування Православної Церкви, масове плянове нищення православних святинь, арештування православного духовенства, насильна польонізація церковних установ підчас недавнього польського панування висунули церковну проблему на Холмщині і Підляшші на перше місце і тамошнє наше населення дуже міцно звязали з Православною Церквою так далеко і глибоко, що не рідко приходиться відгребувати українство щойно зпід грубої верстви православія. — З цієї причини — думаємо — буде доцільно для виснення дальших потягнень у пекучій тут церковній справі, подати коротку історію Церкви на Холмщині і Підляшші.

Початки християнства на Холмщині і Підляшші сягають ще часів з перед офіційного заведення християнства кн. Володимиром Великим в 988 р. і перші апостоли Христової науки прийшли тут мабуть не зі Сходу, але подібно як і до середущої Галичини — себто на територію перемиської епархії — зайшли з Моравії, де християнство у слов'янському обряді поширили св. Кирило і Методій та їх ученики. Після Володимира Великого християнство у томуж самому обряді тільки устійнилося до чого допомогло створення у Холмі окремої епархії.

Холмська епархія належить до одної з найстарших взагалі на українських землях. Про холмського єпископа Івана згадується в Ніконівському Літописі під 1072 р., коли цей єпископ разом з іншими українськими єпископами брав участь при перенесенні мощів святих братів-мучеників Бориса і Гліба в Київі зі старої церкви у Вишгородку біля Київа до нової церкви у Київі, збудованої київським князем Ізяславом при київському митрополиті Юрію. Отже ця епархія існувала тому 868 літ, а властиво дещо скоріше, бо згаданий єпископ Іван не був мабуть першим єпископом у Холмі.

Після спустошення холмської землі польським князем Болеславом Смілим — холмську епархію прилучено до володимирської епархії на Волині і вона входила в її склад до 1137 р. З просторої володимирської епархії виділено в 1137 р. нову епархію з осідком у місті Ігровськ на західній стороні ріки Буг (сьогодні село Угруськ, холмського повіту), до якої увійшла Холмщина з Підляшшам.

Галицький король Данило, до якого належала Холмщина і Підляшша, укріпив місто Холм і 1223 переніс епископію з Угруська до Холму, де епископську катедру зайняв тоді єпископ Іван, крилошанин Свято-успенського володимирського собору на Волині.

Від 1223 р. існувала холмська православна епархія з осідком у Холмі безперервно аж до приходу польської влади в листопаді 1918 р. Як самостійна православна епархія з осідком у Холмі існувала вона до 1596 р., а то до берестейської унії з Римом, а від 1596 р. до 1875 р. як самостійна униятська, якої єпископи, по старому звичаю звалися холмськими і белзькими єпископами аж до часу прилучення белзької землі в 1795 р. до Австрії й прилучення цієї землі під церковним оглядом до униятської епархії в Перемишлі.

В 1875 р. царським наказом з 7. квітня (25. березня старого стилю) Александра II. скасовано унію і холмську, досі униятську епархію на основі постанови Св. Синоду в Петрограді з 6. травня (23. квітня ст. ст.) 1875 р. про злуку униятів, злучено з варшавською православною епархією, перемінивши її назву на холмсько-варшавську. Святочну злуку проголосив варшавський православний архієпископ Йоанникій в церкві св. Варвари у Холмі (нині вже неіснуюче, бо її знищили поляки) 24. травня (11. травня ст. ст.) 1875 р. У хвилині злуки було у холмській униятській епархії 266 парохій і 260,578 вірних. Першим вікарним православним єпископом був Маркил Попель, від 28. (15 ст. ст.) березня 1871 р. адміністратор холмської униятської епархії, уроджений в 1825 р. в селі Медуха в Галичині, який богословські студії скінчив в університеті у Відні й у Львові і та став опісля гімназійним катихитом у Львові.

Як безпосередню причину скасовання унії на Холмщині й Підляшші подавали тодішні російські офіційні кола що раз то більшу латинізацію східнього слав'янського обряду та острах, що він невдовзі зовсім златиниться і тимсамим спольщаться теж і самі вірні. Цей острах на думку російських офіційних кол існував тим більше, що холмська униятська епархія знаходилася на території т. зв. Польського Королівства, що мало своє власне законадавство, відрубне від загально російського та окрему адміністрацію, де польські впливи були завжди дуже великі, а польсько-католицьке духовенство визначалося відомим і в Галичині наступом і безоглядною релігійною нетерпимістю. Були це часи панування в Росії трьох китів — цареслав'я, православія і народности, — часи повного нищення українства, що в 1876 р. завершилося царським указом про заборону української мови. Дійсною метою була русифікація Холмщини і Підляшша. Це остаточно не сталося і до деякої міри навпаки — злука врятувала нам більшість українського населення цього краю перед повним ополяченням, до чого унія у тодішних відносинах могла довести, коли велитенська частина униятського духовенства була у сто відсотках ополячена і перейнята навіть польським національним духом і польськими державницькими думками.

Скасування унії і злука униятів з православям врятувавши більшість українського населення перед винародовленням у користь поляків, принесла нам одначе велику національну втрату на цьому найдальше на північно-західньому відтинку української етнічної території. Були це т. зв. »упорствуючі«, унияти, що ніяк не хотіли стати православними. Свої релігійні потреби заспокоювали вони потайки в польського римо-католицького духовенства, підпали під його національний вплив і з хвилиною проголошення царського наказу про свободу віроісповідання з 30. (17. ст. ст.) квітня 1905 р. перейшли явно на римо-католицтво і зовсім ополячилися. Зовуть їх сьогодні »калакутами« і вони творять тепер окрему проблему у нашій національній політиці на Холмщині і Підляшші. Число »упорствуючих« вже після скасування унії сягало понад 100.000, нині з великим там природним приростом число їх наслідників, сполячених, сягає близько чверть міліона душ. Втратили ми там вже зовсім недавно цілі смуги й етнічна польська територія посунулася значно на схід з нашою очевидною національною шкодою.

Цю операцію у ділянці церковної політики приготовляв царський уряд вже від багатьох літ. По проголошенні в Полоцьку 25. (12. ст. ст.) лютого 1839 р. униятським архиєпископом Йосифом Семашком злуки білоруських земель з православям приходила черга і на Холмщину з Підляшшам. Для царського уряду було це тимлекше, що холмськими униятськими єпископами були люди перенята польським національним духом та був ополячений і василіянський чин, що російським патріярхам давало добру формальну притоку. По смерти холмського єпископа Терашкевича призначено єпископом у Холмі в 1863 р. І. Калинського, в цілості відданого полякам. Як єпископ номінат управляв він епархією до 1866 р. Одначе в єпископи його не висвячено і царська влада в 1866 р. вивезла його в глибину Росії, де він незадовго помер.

Від царського уряду діло злуки з православям приготовляв високий урядовець при варшавському генерал-губернаторі В. Черкасский. Видано низку відповідних розпорядків, а саме: 1) скасовано 25. (12. ст. ст.) липня 1864 р. право патронату польських дідичів у справі обсади униятських парохій; 2) скасовано василіянські манастирі і сам василіянський чин 11. грудня (28. листопада ст. ст.) 1864 р; 3) заборонено перехід униятів в римо-католицтво 24. (11. ст. ст.) травня 186 р. і 4) холмську униятську капітулу перемінено в консисторію 1. липня (18. червня ст. ст.) 1866 р. Вкінці після вивезення з Холму єпископа номіната Калинського в 1866 р. управу епархії доручено консисторії, якою кермував відданий урядові архипресвитер давньої капітули І. Войціцький, а рукополагав у священики ужгородський униятський єпископ І. Сокольський. Консисторії приказано перевести обрядову чистку від латинських налетів, за що взявся прото єрей Маркил Попель.

Між царським урядом і Ватиканом йшли вміжчасі переговори щодо обсади холмської єпископії. Остаточно царський уряд дав свою згоду в 1866 р. і холмським єпископом став крилошанин львівської капітули Михайло Куземський, заступник предсідника Головної Руської Ради у Львові в 1848—49 рр., немосквофіл і у тодішних часах заслужений громадський діяч в Галичині так званого святоюрського типу. Єпископ Куземський не знав зовсім холмських відносин, намічені програми оздоровлення відносин Униятської Церкви під обрядовим і національним оглядом не перевів, у своїх рішеннях був хиткий, зневохотився і з початком 1871 р. зрезиґнував і виїхав до Львова.

Був він останім униятським єпископом у Холмі. Тоді управу епархії обняв М. По-

*) Гл. »Краківські Вісті« чч. 29, 31 і 33.

пель, галицький москвофіл. За його управи прийшло до холмської епархії багато священиків з Галичини — очевидно виключно москвофілів, які остаточно разом з ним перевели злуку з православям. Як вікарият холмсько - варшавської епархії проістнувала Холмщина з Підляшшам до 1905 р., при чому епископи - вікарії, що постійно мешкали у Холмі, іменувалися люблинськими епископами. У Холмі залишено консисторію і духовну семинарію, до якої ректорами й учителями призначувано корінних великоросів для відповідного виховання, себто обмосковлення кандидатів до духовного стану. З метою русифікації заведено у богослужбі московську вимову замість досі пануючої — як і усюди передтим в Украні — української вимови. Та не затерто усіх слідів українства у новій обмосковленій Православній Церкві. Залишилися там деякі давні звичаї Унійтської Церкви, як напр. коляди, різні побожні пісні, суплікації, невідомі зовсім у московській православній церкві, співані з Богогласника, виданого в 1825 р. унійтськими О. О. Василіянами в Почаєві і кількратно перевиданого опісля в Галичині, а навіть у Холмі холмським православним Братством у дещо скороченій і обмосковленій формі.

Царським указом з 29. (16. ст. ст.) червня 1905 р. вікарият у Холмі перетворено на самостійну православну холмську єпархію і першим її самостійним епископом назначено тамошнього епископа вікарія Євлогія, типового великороса, від 1897 р. архимандрита і ректора духовної семинарії у Холмі, від 1902 р. вікарного митрополита тамже, сьогоднімитрополита і голови російської еміґрантської Церкви у Парижі. Святочне проголошення самостійности холмської православної епархії відбулося у Холмі 21. (8. ст. ст.) вересня 1905 р. в часі храмового свята холмського собору у приві численної православної ерархії і високих царських світських і військових достойників, при чому святочну пропо- від в соборі виголосив холмщак о. Дрозд не в московській, але в українській мові. Самостійна холмська православна єпархія проіснувала до приходу Польщі, яка її скасувала і влучила до варшавської православної епархії. Нині православні українці Холмщини і Підляшша піднесли знову домагання відновлення самостійности холмської православної ерархії.

Д-р Степан Баран.

Між призначеними на загладу

Над західнім берегом срібнолентого Сяну у тому місці, де він перепливаючи Улюч, приймає зовсім північний напрям розложився цілий ряд українських сіл, що були призначені на загладу. Цілими сотнями літ працювали ненаситні ляхи, щоб цю смугу сіл зовсім спольщити, приноровлювали нераз найбільш звірські методи, а вже на особлившу увагу заслуговують ріжні потягнення »моцарствового« уряду за останніх двадцять літ.

Коли гостинцем, що веде з Грабівниці до Динова переїдемо Дидню (колись українське, нині шовіністичне польське село!), виїждаємо над західній беріг Сяну у Кремянну. У дальшому напрямі на північ — по правому боці піниться буйними хвилями Сян, по лівому — в долинах потічків, поміж лісом вкритими »ділами« розтягнувся Обарим, дальше убога Невістика, а там вже на вісім кільометрів перед Диновом — Вара.

Що у тих всіх селах, на перший погляд впадає подорожньому в очі? — Безперечно найзамітніша будівля села — церква! Бо в кожньому з них є наша церква (у Невістиці громадська каплиця), за те в ніодному з тих сіл нема костела, ні навіть косцюлка!

Чиж це не вимовний факт для минулого тих сіл? Чиж ці церкви, останні нераз свідки нашого минулого не є пророчистим доказом, до кого належала *колись* у тих околицях наша від віків земля?!

А знали українські автохтони у чому їхня міць на тих землях і тоді, як вандальська рука ляцької каштелянки к. Ваповської вже у першій половині XVI. ст. силою хотіла спольщити »руского хлопа«, перемінюючи церкви на костели, вимагала від свого духовенства »каплан од нас презентовани, ма навращаць Русь до косьцьола св. Ржимскего, дзеці руске хщіць, і пільноваць, аби у попув не били хщоне!«, в інших випадках вона палила церкви — але костели з тих сіл зникли, а на згарищах старих, населення будувало знову ще кращі (але не костели!) церкви, та шукало в них для себе помочі до дальшої боротьби за своє істнування.

В останніх часах, коли на сьому окравку нашої землі ціле зорґанізоване українське життя стояло під страшним обухом звірського режиму польської поліцайщини, виказували більшу силу духа і більшу відпорність саме ті, що гуртувалися біля своєї церкви та свого українського священика.

Тому якраз треба приписати, що ворог вибрав, призначуючи на повну загладу українське населення тих сіл, що були дочерними у своїх парохіях, тай то нераз доволі далеко віддаленими від матірних сіл. А такими є саме всі вище згадані села, бо Кремянна це дочерна Руської Яблониці (тепер по большев. боці), Обарим і Невістика це дочерні Іздебок, а Вара дочерна Глудча. І на превелике диво, хоч найпідступніших метод вживав ворог, привязання до свого обряду і національний інстинкт самозбереження, з цілковитого вже здавалось попелу, раз у раз вибухав новим полумям. Ляцький нищитель страшенно бісився на такий вид, зміцнював практиковані та вишукував нові методи, щоб тільки осягнути намічену ціль: знищити українського духа і стерти з лиця землі слід українського автохтона на цьому клаптику землі.

У провідну неділю

— Коли дивишся на ці сиві, маленькі бруньки, коли дотикаєшся їхнього шовкового моху, встають перед тобою померклі образи твоєї юности...

Максим говорив це якимось глибоким голосом. Раз-у-раз гладив ніжно волохаті пупянки вербових гільок, брав їх у пальці й насолоджувався їх мяким пухом... Стояв над рікою, що дзвонила в цю соняшну, весняну днину, сріблистим переливом хвиль радісну пісню... Хвилі котилися далеко ген, у поля й зникали за горбами... На велитенському камені, що незугарно сторчав на березі лежало декілька вязанок базьок. А він у розхрістаній сорочці, з розкуйовдженим волоссям на синьому тлі неба виглядав, наче витесана із каменя статуя... В руках базьки...

— Вони нагадують мені одну історію, що трапилась нам у вязниці.

Роман підійшов ближче. От саме тепер вибралися вони пройтися за місто. Оба не бачилися більше ніж два роки.

Максим помітно постарівся. Обличчя все в брижках, засмалене виглядало твердо ще, та в кутиках уст поклалися дві глибокі морщини... Це пережите в останніх роках вижило свій знак — борозни. Тільки очі були подавньому; горіли якимось притаєним блеском... Часами спалахували в них вогні, як давніми роками, коли приходили пянкі, юнацькі весни, а груди випиналися назустріч вітрам, наче паруси...

Роман знав, що тюремні роки були Максимові тільки гартом і пробою, що всі терпіння, які пройшов, не залишили ніякого сліду на ньому, крім цих двох морщин побіля уст.

— Ми сиділи тоді у польській вязниці. — почав Максим. — На дворі стояла весна, розквітались дерева, шуміло життя, а нас трьох крізь крати мріяло про поворот за крати. Ставало чимраз дошкульніше. Сонце, встаючи бігало по нашій келії чудернацькими зайчиками, лоскотало наші груди й нестерпне нагадувало про інший світ. Щойно пройшов Великдень, а ми могли тільки споминами з давніших років мріяти про наших близьких і рідних. Про давні спільні прожиті свята Воскресення...

— Сидів тоді зо мною Сергій Чарський — ти його знаєш — звернувся до Романа.

— Так. Стрічався з ним давніше.

— Його застав я вже на цій келії. Досиджував своїх пять років. Тюремні мури залишили на його обличчі свій слід; пять років вписали свою історію. Одначе на душі не було ніякої зміни; по давньому веселий. Всі ключники воювали з ним, ради дати не могли. Завсіди на свому поставив. А старі навіть злодії не входили з ним у суперечки — боялися. Бо хоч здоровля мав дуже підорване, потрапив подужати і найнебезпечніших.

— Дідько, не хлоп той сухий, політичний — називали його у вязниці. Звичайно не жив ні зким добре у келіях, де пересиджував. В суперечках нагальний, впертий, твердої вдачі не прихилював до себе сердець своїх примусових співтоваришів мешкання. Щойно останнього року дозволили сидіти йому з нашими хлопцями; до цього ж часу звичайно саджали його зі злодіями.

У нашій келії сидів тоді веселий парубіка, вбивник мужа своєї любки. Страшна похмура людина. Цілими днями наче води в рот набере й ходить тільки по келії. Сергій, що за суперечки з ключниками попав перенесений туди — побачивши мене зрадів непомірно. Цілими ночами оповідали ми собі свої переживання, снували пляни на майбутнє...

Було саме після третього дня Великодня. Оба з Сергієм постановили ми втекти з вязниці. Йшло про те, що треба було хоч не хоч повідомити і наших співмешканців. Це діло взяв на себе Сергій. В пятницю перед проходами ранком почав свою місію. Підійшов до похмурою Губека й коротко подав:

— Ми тікаємо, Губек! А ти?... — спитав вбивника.

На мить заясніли в Губекових очах якісь вогники... Його похмуре обличчя прояснію, та зараз же й потухло...

— Ну, а як?... — недовірливо спирав.

— От, пристарайсь звідкись пилочки, а далі то вже самі продумаємо! Тікати будемо через вікно!

Губек стояв широко розставивши ноги посеред келії. Щось думав довго... довго...

А після проходу кинув коротко Сергієві:

— Завтра буде!

І справді в провідну неділю Губекові передали вязанку базьок. Від його любки. Губек довго морочився заки найшов в одній гилячці мов волос тонку пилочку.

— Прислала! — радіючи скрикнув. Сергій підійшов до стола. Уважно розглянув пилочку. Була добра. Сховав її в сінник. І тут же зараз почав навчати нас, як треба буде нам достатись крізь вікно на подвіря, а звідсіля крізь мур до міста.

Десь по півночі мали ми вийти. Сергій продумував усі можливости перепон і зараз же з місця виснюював, як їх усувати. Губек мав пропилувати крати, а ми з Сергієм стояли на зміну побіля дверей, щоб не доглянули нас.

Життя пливе повільно й спокійно

ТВЕРДИНЯ НА МЕЖІ. — ЩО ПЕРЕШКАДЖАЛО, А ЧОГО ВЖЕ НЕМА. — ПЕРЕМОЖНИЙ ПОХІД НОВОГО ЖИТТЯ. — БЕЗПЛІДНА КИРИНЯ. — СПОВІДЬ ЗА ЗА ЗАПЛАТУ. — ЖИТИМЕМО!

На самій межі суцільної української етнографічної території окопались три лемківські села: Зубрик, Верховня і Верхімка. Могутнім безперервиним раменем через Попрад і словацьку територію косою розвернувся півострів українських сіл, на якому цілими століттями сторожила найдальше на захід висунена стійка коло Щавниці: це Шляхтова, Явірки, Біла і Чорна Вода. Старі українські назви сіл і гір свідчать до нині хто і з якого роду тут жив, боровся і вмирав... Свідчать про те, які скажені бурі й наступи мусіли на собі витримати цілі покоління предків. Тут і там показують місця, на яких ще до недавна стояла церква, а які ворог заорював, щоб сліду не залишилося, але дарма... Український велетень виставив тут проти чужого наступу скельну груд і могутнім раменем стримав ворожий похід.

На цій межі впала перша жертва сучасної війни на битім шляху між Верхомлею і Лімницею. Тут почався суд історії над новітньою Польщею, в якій відновились буквально всі гріхи колишньої шляхотської Польщі...

Настав суд... І не було кому помагати. Втікала панічно вся ця поліційна „сила", що вміла висилати українців та німців до Берези, що вміла знущатися над безборонним, але не вміла станути до отвертого бою. Яка ж це метушня настала, коли заграли перші скорострілі від словацького боку! Перші втікали ті, що вдавали найвідважніших, але тільки при знущаннях, карах, шиканованнях т. зв. „національних меншин". Кілька літ безпосередньо перед війною сила наступу на Верхомлю зміцнилась удесятеро. Кари за гноївку, солому на подвірі і т. п. пішли в рух, як герматня підготова дрібного калібру. Трійливі гази різних „лемківських букварів" і „читанок" мали завдання запаморочити ум дітвори, затроїти національний організм, щоб живе тіло відпадало само, а коли й це не помагало, тоді підбехтати т. зв. „русских" проти українців до такого ступня, щоб їх більше ненавидіти, ніж самих поляків. І жаль, що це густо-часто вдавалось. Коли прийшла акція переселення, всі т. зв. „русскі", що ладилися виїзджати, навіть рідному братові відмовлялись щось продати, якщо він був українцем, а покрадьки запрошували чужинців з далеких сіл, щоби збути їм все зайве на випадок виїзду...

Артилерія важкого калібру йшла зараз за легкою. Отже побудовано для десять душ напливових поляків костел, створено латинську парохію і давай тоді на різний лад за дрібні й більші заробітки, або лиш за саму надію таких заробітків відтягати що слабших від прадідівського обряду на латинський. Небагато перейшло і злакомилось на таку мамону, але „культуртрегери" раділи і малими відпадками. Заанектовано вже й прегарні лемківські пісні, визнано й лемківський говір, як „регіональний" польський, витрачено масу грошей на перетягання чужонаціональних душ. Не було коли й не було часу й грошей на важні державні потреби, а на цю деморалізацію мусіло все бути, бо цю акцію „культуртрегери" вважали за найважнішу. Що з цього осталось? Попіл! Ударив грім і все, що було побудоване на неправді — розсипалось.

До важкої артилерії, якої вживано до деморалізації Лемківщини, належала школа. На кілька літ перед тією війною українську школу перемінено на польську, насаджено в ній замісць українських учителів самих поляків. Аж з приходом німецької армії громадяни села зараз забажали, щоб їх школа стала українською. Разом з місцевим громадянином п. Михайлом Шевчуком, що щойно вернувся з катівні з Берези, переведено вписи й висилано делеґацію до Нового Санча, щоб до села прийшли рідні вчителі. Незабаром приїхав теперішній управитель школи, прийшли ще дві учительські сили і школа перемінилась. І діти немов перемінилися. Місцеві „русскі" хотіли протиділати тому відродженню села. Протиділав і місцевий парох о. Венґриновичі, протиділав як і скільки міг. Але міг дуже мало. Обіцяв, що виїде з переселенцями, щоб залишитися вірним своїм засадам. Засади поїхали, а він залишився. Тепер веде бій у церкві. Видирає сотрудникові у церкві хрест з рук, згіршує тим вірних, які привикли від діда прадіда до свого обходу в часі мирування, робить ціле пекло в церкві. Тому люди бажають, щоб о. Венґринович змінив знову парохію, як міняв її майже що року. Краще, щоб це сталося добровільно, як мусіло б статися поневолі... О. Венґринович тратить мір не лиш в українців, але й між жмінкою „своїх", бо вони бачать, що слова о. Венґриновича розходяться з його ділами...

А тимчасом громада працює. Школа уладила 10. березня святочний концерт в честь Т. Шевченка. Старша молодь під проводом п. Суходольського відсвяткувала память національного пророка гарними піснями. Тепер задумують відновити чит. „Просвіти" і почінати діяльність аматорського гуртка. Життя пливе повільно, а повінь усуває геть старих трупів, що своїм дряхлим тілом думають спинити життя в його розгоні.

Місцевий.

Сергій, щоб заглушити шорох пилочки на кратах, розмовляв зо мною. Оповідав мені, чому саме під кінець свого відсиджування рішився тікати.

— Бо й справді дивне — докинув Роман. Чи ж не міг зробити цього вчасніше?

— От, бачиш, тут і скривається вся душа Сергія. Вся тайна його твердої вдачі. Мені загрожувала найважча кара: досмертна вязниця і він про це знав. Тому й рішився допомогти мені втекти. Хоч тоді не сказав цього, а викручувався, що щойно натрапивши на мене, себто такого, що не має нічого до втрати й такого Губека, проворного бандита, як називав він його — рішився втекти, бо надокучило йому вже сидіти.

Губек працював на всі лади. Що хвилини зміняв місце на парапеті вікна і підгризав, підгризав уперто, невтомно грубі штаби. Тимчасом Сергій вияснював мені як треба буде тікати. Він мав перший спуститися крізь вікно на мотузі з наших простирал та розглянути положення. Якщо вартовий, що звичайно ходив попри наших вікон, надійшов — мав його »коцнути«. Тому забірав із собою цілу залізну штабу віконної крати. Коли все піде добре, мав сіпнути за мотуз. Я мав тікати другий. Губек третій. На подвірі мав вести Губек, бо краще знав усі закамарки, а Сергій мав закривати наш похід.

Коли я спротивився цьому, Сергій дико блиснувши очима кинувся до мене:

— Мовчи, тумане один! Так має бути, як кажу! Я добре все продумав.

Ніч тягнулася поволі, а кожня хвилина видавалася роком. Губек докінчував діло. Нечутно, мов кіт, ізсовгнувся з парапету вділ.

— Вже! — шепнув нечутно.

Сергій підійшов тихесенько до вікна. Крати були виламані докладно. Привязав до цурпалка заліза мотуз. Спробував його. — Видержить! — шептав.

Підійшов до мене і сильно здавив мені долоню.

— Я йду! А ти роби так, як було сказано.

Узяв в руки недовгу залізну штабу й поліз. Ще хвилина і його постать сховалася за вікном. Оба з Губеком прилягли ми до вікна й слухали. Довкола тиша. Минали мабуть віки, а не хвилини. Тиша ця здається давила дужче, як гамір, що повставби на дворі... Але все значить було добре.

За декілька хвилин почув я сіпання мотузка. Не знаю, чому підбіг я ще до стола й взяв гильку базьок зо собою. Мабуть на спомин із цієї вязниці. Поліз. На долі ждав уже Сергій. Третій проліз Губек. Нечутно почали ми скрадатися вздовж стіни, щоб у найвузчому місці перебігти подвіря. Губек вів добре. Як на сміх із вартового ні живого сліду. Сергій ішов останній. Побачивши в мене базьки узяв їх од мене.

— Хоч після Великодня, будемо на волі! — втішно прошепотів до мене й гаряче потиснув руку.

Прийшлось перебігти подвіря. Я й не стямився, коли Губек пробіг декілька кроків і найшовся під високим муром вязничного подвіря. Сергій, що уважно слідкував за всім, пхнув мене сильно вперед.

— Біжи! — крізь зуби кинув мені.

Я побіг... Ще хвилина, момент і Губек подрався на мур. Та тоді сталось те, чого боялися ми всі: тишу пронизав переляканий голос вартівника:

— Стуй!

Я кинувся чим швидше на мур і, щойно коли бахнули перші стріли, що просвистіли нам над вухом, побачив, як Сергій кинувся зо штабою на вартівника.

Ще декілька пострілів і постать Сергія, важко заточуючись, простяглась на вязничному подвірі.

Наче птахи злетіли ми з муру й погналися темними вулицями. За нами бігли й стріляли, та Губеків інстинкт показався тут прегарний. Найгіршими завулками вдалося нам продертися на передмістя, де жив мій друг. Тут і розпрощався я з Губеком.

— Його шкода — промовив Губек глибоким голосом, що тремтів.

В його очах тупих і похмурих завважав я якісь небачені ще досі дивні блиски. І щойно в той мент я зрозумів, що Сергія немає... Що він на віки залишився за цим високим муром... Що він лежить там з галузкою базьок посеред подвіря, а над ним вони — його вбивники...

Перед очі стали образи з нашої недавньої минувшини й він... високий і твердий, з блисками далеких вогнів в очах...

Ми прощалися...

— Через нас він упав — промовив Губек. І мені стало соромно, що цей найзвичайніший злодюга став причиною Сергієвої смерти.

— А може тільки через вас — прошепотів Губек.

І я зрозумів... Сергій рятував мене... Хотів одвести увагу вартового від мене й тому кинувся на нього сам... Давав змогу мені тікати...

Коло серця щось розлилося гаряче, а під горло підкотився клубок...

Я пішов... Де Губек дівся — не знаю.

Знаю тільки те, що Сергієва наречена, дізнавшись про його смерть, зараз же виїхала кудись у світ...

Ріка співала чудну пісню... На камені сидів Максим і глибоко задуманий вдивлявся в мутні хвилі вод, що летіли кудись у далекий світ...

А на землі лежали розсипані вербові, мохнаті базьки...

Святослав Ольшенко — Вілька.

Великі втрати англійської фльоти

= БЕРЛІН, 3. 5. — Начальна команда німецької армії повідомляє: 1. травня наблизилася до норвежських побереж сильна ескадра ворожої фльоти, до якої належали м. ін. також авіоматки. Негайно після одержання вістки про це, вислано проти неї з норвежської бази ескадру боевих літаків. Не зважаючи на вогонь ворожої зенітної артилерії і концентричний вогонь всіх ворожих кораблів, німецькі летуни виповнюючи непохитно назначене завдання вдарили на ворога і зістрілили при цьому 2 ворожі мисливські літаки. 1 ворожа авіоматка (корабель з летунським майданом для літаків) була поцілена бомбою середнього калібру. Сильна полумінь і дим, що повстали на авіоматці, свідчили, що бомба попала в ціль. Також другу авіоматку обложено з успіхом бомбами. Дальше бомби поцілили також одного контрторпедовця і з місця застановили його. Через цей налет ворожа ескадра була розбита. Ворожі кораблі після закінчення бою відплили з найбільшою скорістю в західньому напрямі. Один німецький літак не вернувся з виправи.

Сильне затрівоження в Туреччині

= АНКАРА, 3. 5. — Вістку про перекинення британської середземноморської комунікації на лінію Каштад, довкола Африки, — вважають в політичних і дипломатичних кругах турецької столиці загорстренням положення на Середземному Морі, що мусить відбитися безпосередньо на положенні Туреччини. Перші чужинці покинули вже Анкару й Істамбул і є вже в дорозі до Европи. Британський посол в Анкарі виїхав також до Істамбулу. Причина виїзду британського посла невідома.

Італія небоїться інтриґ Англії

= Рим. Італійський тижневик „Аціоне Колоніяле" обговорює в одній статті мілітарні заходи аліянтів на Близькому Сході, а саме скупчування військ в Сирії, Єгипті і в Кенія. Це збирання військ є спрямоване тільки проти Італії. Англія будує мілітарну машину проти італійських посілостей в Африці, щоби цими мілітарними приготуваннями викликати сильне протиіталійське становище також в інших державах як Єгипет і Туреччина.

Італія не боїться цих маневрів таксамо, як не дала збаламутити себе концентрацією англійської фльоти на Середземному Морі в часі абесинського конфлікту. Одначе Італія бажає собі, щоб справа була ясна.

Стаття часопису має такий наголовок: „Геть з маскою!"

Фінляндія Розбудовує торгівлю з Німеччиною

= Штокгольм. Після закінчення війни і внаслідок бльокади на заході Фінляндія почала переставлювати свою закордонну торгівлю на нові рейки. Перед кількома тижнями Фінляндія заключила клеаринговий торговельний договір з Латвією. На основі цього договору Фінляндія вивозитиме до Латвії папір, целюльозу, соду, залізо, мідь, кобальт, маґнезію і інші товари в заміну за латвійські хліборобські продукти. Такий самий договір заключила Фінляндія 6. квітня з Естонією та навяже переговори в справі заключення такого договору з Литвою. Закордонна торгівля Фінляндії шукає звязків передусім серед малих держав надбалтійщини.

Рівночасно з цим Фінляндія робить заходи також в тому напрямі, щоб розбудувати свою торгівлю з Совітами і Німеччиною.

Політична амнестія в Румунії

= Букарешт. З нагоди Великодніх Свят румунський уряд проголосив королівським декретом амнестію для політичних проступків. На основі цього декрету знесли всі кари за такі проступки: протизаконні товариства, орґанізацію мілітарних товариств, політичну пропаґанду, друкування і поширювання заборонених писем, орґанізацію нелеґальних товариств, укривання осіб за якими розписано гончі листи та правосильно засуджено і за забурення публичного порядку. Декрет про амнестію обоснували тим, що вона зробить дальший і суттєвий крок до внутрішньо-політичного замирення в Румунії.

Румунський уряд хоче усунути всякі внутрішні політичні тертя так далеко, як це тільки буде можливо, а то з огляду на своє зовнішньо-політичне положення, яке грозить їй не одною небезпекою.

Велика перемога японської армії

= Рим. З Токіо повідомляють, що начальна команда японської армії повідомила, що японська армія здобула місто Тешоу і закінчила офензиву проти китайської армії в полудневій частині провінції Шансі великою перемогою. Сильна 180.000 китайська армія під командуванням ґен. Вейліянга була розбита і розпорошилася на всі сторони. На побоєвищі залишилося 20.000 трупів. До заняття Тешоу дійшло незадовго після цього як японські війська здобули важні статеґічні місцевості як Каопінґ, Тіншуї і Лінчван. Японці продовжують наступ дальше без перешкод. Ціла долина ріки Тіншо є вже в руках японців. Китайська армія в полудневій частині провінції Шансі, що начислює 15 дивізій, зазнала таких важких втрат, що мабуть не буде здібна до дальшої боротьби.

—o—

Чи Совіти підпишуть договір з Англією

Вигляди на заключення совітсько - анґлійського торговельного договору впали до зера. Анґлійські урядові кола дійшли до переконання, що совітська нота є невдоволяюча. Чи, не зважаючи на те, переговори будуть вестися дальше — не [illegible] ...ойдучі анґлійські застереження були для Совітів не до прийняття. Зокрема це відноситься до анґлійського домагання, щоб Совіти обмежили довіз нафти до Німеччини. Якщоб анґлійсько - совітські торговельні переговори розбилися — дійде правдоподібно до впровадження бльокади на Тихий Океан.

Стан населення в СССР.

Московський кореспондент „Франкфуртер Цайтунґ" повідомляє, що совітська влада опублікувала нові дані про перепис населення з 17. січня 1939 р. Нові дані відносяться до віку, образування, національної і професійної приналежности совітських громадян.

За урядовими даними загальне число **населення сягає 170,467.186 осіб** (без занятої м. р. західньої України і західньої Білорусі). В тому числі є незвичайно багатий відсоток молоді, а **саме 60,000.000 дітей у віці до 14 літ.** Загальне число молоді уродженої від 1919 р. творить 55 відсотків усього населення СССР.

З огляду на освіту населення, відносини — як вказують урядові дані — також покращали. Коли 1897 р. тільки 25 відсотків населення Росії вміло читати і писати — то натомість тепер є 81,2 відсотків громадян грамотних. Зросла також освіта між жінками, що виказують 72,6 відсотків грамотних загалу жінок. Під оглядом образування **на першому місці стоїть Грузія, що має найвищий відсоток таких, що скінчили середню і вищу школу. На другому місці стоїть Україна, а дальше Вірменія.** Найнижчий ступінь образування серед магометанського населення в Таджикистані й Кіргізії.

Що до національного складу населення Совітів, — останній урядовий перепис подає, що Совіти складаються з 49 національностей. З загального числа 170 мільйонів населення малоб бути **58 відсотків москалів. Українці є на другому місці і за** урядовим переписом становлять 16 відсотків усього населення СССР. (без західньої України). Між іншими національностями є за урядовим переписом 1,400.000 німців.

—o—

Не було совітського демаршу в Берліні

Анґлійсько - французькі радіокомунікати подали неможби Совіти зробили в Берліні демарш тому, що совітський уряд заінтересований у вдержанні невтральности Швеції. В Берліні заявляють з урядової сторони, що про такий совітський крок нічого тут не відомо, і що розсівання тих вісток треба вважати пробними бальонами аліянтів.

—o—

Новий італійський амбасадор в Берліні

Італійський уряд іменував на місце дотепершнього амбасадора в Берліні Аттоліко, якого іменовано амбасадором при Ватикані, новим амбасадором Діно Альфієрі Ця номінація викликала у французькій пресі деяке занепокоєння. Французька преса твердить, що ця номінація означує скріплення співпраці осі Рим - Берлін.

—o—

Переговори Франції з Італією неможливі

Перед кількома днями французький амбасадор в Римі Франсуа Понсе, на доручення свого уряду, доручив був італійському урядові запит про становище Італії в теперішньому конфлікті між західніми великодержавами і Німеччиною. Одначе його місія зовсім не вдалася. Міністр закордонних справ Італії ґр. Чіано приняв був цю заяву до відома, одначе заявив одночасно, що на італійський погляд нема в теперішньому положенні можливостей на італійсько-французькі переговори.

Господарські справи

Господарська кооперація

у Генеральному Губернаторстві

Доцінюючи вагу господарської кооперації в межах Генерал-Губернаторства, створила німецька влада для цієї господарської ділянки окремі умовини праці. Розпорядком з дня 23. листопада 1939 р. § 4. підпорядкував Генерал - Губернатор всю сільсько - господарську кооперацію наглядові і кермі начальникові відділу „виживлення і хліборобства" (Абтайлюнг фір Ернерунг унд Ляндвіртшафт) при уряді Генерал-Губернаторства. Таким чином всю кооперативну ділянку сконцентровано в руках провідника селянства (Ляндесбауерфірер) п. Кернера, який на підставі тієї постанови видав уже ряд розпорядків в господарській ділянці. Ці розпорядки йдуть в тому напрямі, щоб — користаючи з тих даних, які повстали за Польщі — створити господарські можливости серед нової дійсности. Польські закони в справі кооперації а передусім новелі з 14. 6. 1934 піддали кооперацію під вплив держави. На цій підставі віддано кооперацію всеціло надбудові! Кооперативній Раді, яку створено при міністерстві скарбу. Кооперативною Радою проводив окремий міністром визначений предсідник. Цю установу німецька влада залишила переносячи її осідок з Варшави до Кракова.

Найважніші управнення предсідника Кооперативної Ради разом з правом надзору передав господарський керманич п. Кернер досвідченому знавцеві польської кооперації п. Леопольдові Плятенікові, назначуючи його рівночасно комісарем кооперативної Ради. П. Л. Плятенік є рівночасно начальником кооперації й банківництва у відділі виживлення і хліборобства при уряді Генерал-Губернаторства. П. Плятенік працював довший час на Волині і в Галичині, де пізнав теж і значіння української кооперації. З передачею кооперативної ділянки в руки такої досвідченої та обізнаної на цьому терені людини треба сподіватися, що буде ця господарська ділянка належно поставлена. Ці наші сподівання поперті ще й тою обставиною, що п. Плятенік має великий засіб відомостей з обсягу добре пропрацюючої німецької кооперації, в якій працював практично на протязі кількох літ.

Перебираючи Польський Ревізійний Союз під німецьку управу віддав п. Кернер п. Плятенікові і відповідальну управу того Союзу (Звйонзек рольнічих товажиств заробкових і господарчих), іменуючи його теж комісарем цього Ревізійного Союзу, що має свої філії у всіх чотирьох дістріктах.

На становище комісаря для Союзу конзумційних коператив „Сполем" назначив п. Кернер п. Курта Фахмана. П. Фахман є рівночасно і предсідн. ради хліборобської централі, яка повинна стати важним чинником для товарового обороту на терені Генер. Губернаторства. П. Фахман є і начальником торговельного ділу при відділі „виживлення і хліборобства" в уряді Генерал-Губернаторства.

Таким чином віддано важні управнення з обсягу цілого рільничого товарового обороту в руки людини, що і в Райху виявила вже високі вартости. Треба надіятися, що його ініціятива причиниться до сильного оживлення трансакції у всій кооперації.

Хліборобська центр. (Ляндвіртшафтліхе Центральштелле) відкрила вже свої відділи в дістріктах: Кракові, Люблині, Варшаві і Радомі та обсадила їх німецькими начальниками згідно з названим уже § 4. постанови про виживлення і хліборобство. Начальником тих відділів при дістріктах стають рівночасно комісарями кооперативних централь в тихже дістріктах. Таким чином начальник відділу дістріктової рільничої централі в Кракові п. Еміль Швайцер став рівночасно комісарем „Звйонзку Гандльового товажиств рольнічих і складуф" в Кракові, та комісарем „Синдикату Товажиств Рольнічих". Начальник відділу дістр. рільничої централі в Люблині п. Ервін Больдт став рівночасно комісарем рільничого люблинського Синдикату і філії „Звйонзку Господарчего рольнічих товажиств гандльових в Люблині". На Варшаву призначений п. Адольф Сімонсен, а на Радом п. Герман Юріх.

Також залишено „Касу Центральну Спулек Рольнічих" разом з її філіями в Кракові, Люблині, Варшаві і Радомі. Комісарем Центральної Каси іменовано знаного банкового і кооперативного фахівця дир. Банку п. Вільгельма Бізанца. Першим завданням Центральної Каси є фінансування цілої кооперації, тому то й повинна вона відіграти в господарському житті свою преважну ролю.

Після усіх тих постанов створено тепер відповідні умовини для дальшого розвою кооперації в Генерал-Губернаторстві. Кожний що працює в тій ділянці повинен тямити, що кооперація є надзвичайно важним чинником в господарському житті Генерал-Губернаторства та що цей чинник при доцільному проводі повинен віддати важну прислугу у відбудові краю.

Кооперація повинна передусім прийти з допомогою дрібному хліборобові та уможливити йому виконати обовязок виживлення населення на терені Генерал-Губернаторства.

Як з оцих доручень влади бачимо, залишено майже цілий апарат польської кооперації з її централями та філіями в теперішніх осідках дістріктів. Таким чином залишилася установа Кооперативної Ради, залишився Ревізійний Союз з тим, що їх осідки перенесено з Варшави до Кракова.

Надбудовою господарської кооперації стало нове чисто німецьке тіло „Господарська Централя" (Ляндвіртшафтліхе Центральштелле) з осідком у Кракові та філіями в 4-ох осідках дістріктів. В осідках Округів (Крайзів) діють т. зв. Крайсгеноссеншафти. В осідках дістріктів діють ще (мабуть переходово) ті польські господарські установи згл. ті філії, які залишилися на місцях по б. Польщі як „Рольнік", „Сполем", „Синдикат", „Звйонзек господарчи рольнічих товажиств". Всі вони дістали німецьких комісарів.

Наших централь ми на цьому терені не мали тому, то й таких не взяли під увагу. Зате взяли під увагу наші окружні і повітові кооперативні організації на українських теренах і вони повинні з часом перебрати на себе завдання Крайсгеноссеншафтів.

В молочарській ділянці передбачена окрема нім. організація т. зв. „Фет унд Мількцентральштелле" зі своїми відділами в осідках дістріктів.

В кредитовій кооперації по при Центральну Касу дозволено на одинокий Український Рільничий Банк в Ярославі з відділом у Кракові і Люблині.

Для постачання тих товарів яких українські кооперативи не зможуть дістати в дістріктових надбудових організується в Кракові окрема українська господарська акційна С-ка „УГАС". В Ярославі діє вже центральне т-во „Сільський Господар".

Висновки для українських кооператив:

1. Найвищою кооперативною установою стає Кооперативна Рада в осідком у Кракові.
2. На цілому терені Ген. Губернаторства діє один Ревізійний Союз і всі кооперативи на терені Ген. Губ. (тим самим і всі українські кооперативи) мають стати його членами. Цей Ревізійний Союз повстав на апараті польського Рев. Союзу у Варшаві. Тож усі кооперативи, що були членами цього Рев. Союзу до війни стають автоматично його членами і в теперішньому його виді. Супроти цього відпадає потреба виповідати членство в польському Рев. Союзі, бо по суті він уже не діє.

   Всі новоосновані кооперативи (повоєнні) мають чим скорше поробити заходи, щоб їх приняли в члени Рев. Союзу. Це конечно потрібне для остаточного зареєстрування новооснованих кооператив в суді та до осягнення податкових пільг на рік 1940 р.
3. Українські кооперативи не мають обовязку бути членами бувших польських господарських централь, як „Сполем", „Рольнік", „Синдикат" і т.п.

   Всі українські кооперативи мають стати членами Окружних Союзів Кооперативних.
4. Ревізійний Союз має свій осідок в Кракові, вул. Страшевського 27.

   Крім того Ревізійний Союз має свої відділи ревізорські в кожному осідку дістрікту.
5. До Ревізійного Союзу буде принята така кількість ревізорів українців, яка потрібна для того, щоб бодай раз в рік перевести законну ревізію у всіх українських кооперативах. Треба сподіватися, що будемо мати на краківський дістрікт 6—8 ревізорів і таку приблизно кількість на люблинський дістрікт. В Рев. Союзі в Кракові вже працює двох укр. ревізорів і на днях будуть приняті дальші ревізори.

Бувають випадки, що оставший персонал в бувших польських господарських установах і в дістріктах і в повітах не може ще погодитися з теперішньою дійсністю і ведений дальше засліпленим шовінізмом, не обслуговує належно української клієнтелі. Про такі випадки треба повідомити негайно господарський реферат в Кракові, подаючи докладно час, місце і особи, що підходять до справи зі шовіністичним наставленням.

Збирайте лікувальні і промислові ростини!

Німеччина спотребовувала до війни й спотребовує й тепер величезну кількість всяких лічничих і промислових ростин. Запотребування на ці зела й ростини покриває Німеччина ще й досі тільки частинно власними дикоростучими чи окремо управлюваними зелами й ростинами, а величезну кількість всяких лікувальних зел і промислових ростин спроваджує із заграниці. Робить це не тому, що тих зел і ростин нема в Німеччині. Ні, вони тут є, і то навіть в великих кількостях, тільки нема кому зайнятися збіркою дикоростучих ростин чи управою їх, та збірку і сушення їх слід фахово наладнати. Мусить Німеччина спроваджувати ті зела й ростини, хоча ці заграничні зела й ростини в наслідок невмілої збірки чи управи та нефахового сушення, є здебільша менше вартні, ніж краєві німецькі.

Аптикарський промисл потребує цілу масу лікувальних ростин на різні ліки. Дрогерійний промисл потребує багацько ростин для виробу косметиків. Споживчий промисл потребує зел до виробу різних чаїв, які особливо тепер, коли в продажі не достає правдивого китайського чаю, так дуже розповсюднені в Німеччині під різними назвами як Гайльтее, Фаміліентее й інші. Споживчий промисл потребує теж чимало зел на виріб т. зв. приправ чи коріння, які з успіхом можуть заступити різні, дорогі, заграничні приправи й коріння і т. д. А ці всі зела ростуть в дикім стані в великих кількостях теж на наших землях. Часто буває це хопта чи бурян, які тільки

шкоду приносять в господарстві й забирають в господарстві тільки дорогий час, а часто й гроші, потрібні на їх винищення. Одначе наші люди про це не знають, не догадуються навіть, що за цю хопту чи бурян, коли вони уміло й фахово зібрані й висушені, можна заробити. Наші люди звичайно і не догадуються, що вони дуже часто, як то кажуть »топчуть своїми ногами золото«. А треба тільки знати, як це золото виглядає, де воно росте, схилитися й зірвати його. Збирати й сушити різні дикоростучі зела й ростини й заробляти на цьому, можуть не тільки приватні люди. Можуть цею справою зайнятися, так, як це буває і в Німеччині, і управи наших шкіл, бо можуть переводити таку збірку при допомозі шкільних дітей і зароблені таким чином гроші, зуживати на потреби школи, чи шкільної дітвори (закупи шкільних книжок чи приборів, доживлювання і т. п.).

В Німеччині є окремий уряд - установа т. зв. Райхсарбайтсґемайншафт фір Гайльпфлянценкунде і Гайльпфлянценбешаффунґ з централею в Мінхені і тридцятькількома філіями по різних краях Німеччини, в якій працюють різні фахівці: лікарі, аптикарі, професори - ботаніки (ростинознавці). Займається ця установа всіми справами, звязаними зі збіркою, обрібкою та збутом всяких дикоростучих лікувальних і промислових ростин і їх управою. Видає ця установа відповідні фахові книжки з усякими потрібними поученнями, орґанізує збірки ростин і т. п. Виходить в Німеччині й окремий часопис »Ді дойтше Гайльпфлянце«, що подає важні поучення щодо всяких лікувальних і промислових ростин.

В Німеччині є також дуже багацько приватних фірм, що закуповують всякі дикоростучі й управні лікувальні і промислові ростини. Біля пятьдесять з них, це дуже великі й поважні торговельні й промислові підприємства т. зв. Крайтер або Дрожен Ґроссгандлюнґен, які мають не тільки свої великі крамниці і магазини, але і фабрики, що переробляють закуплені зела й ростини. Попит на лікувальні і промислові ростини в Німеччині дуже великий. Уміла збірка й фахове сушення, які дають високовартісний продукт (а тільки такого шукає німецький ринок) — може принести нашим людям, а також нашим школам гарний заробіток.

Ближчі й докладніші інформації в тій справі подамо згодом у »Краківських Вістях«.

І. Г.

ВОСКРЕСЕННЯ.

О, Христе наш, Ти Правду воскресив —
Співають дзвони горду славу.
Летить побідня пісня в небеси —
Тремтять кати сліпі, лукаві!
І кров Твоя свята — Могутнього Борця
Залле брехню, неначе повінь.
І золотий діядем з тернового вінця
Борців освітить гордих, нових!
Підуть борці з Тобою в лютий бій —
Замучені воскреснуть в боротьбі
І привітають славу горду, гожу!

Михайло Дяченко.

Працюймо вперто і послідовно

Коли багато наших людей подалось за Сян, а багато сиділо на гороховій краківській зупі, тоді на Холмщині залишились тільки ті, що не боялися твердої праці. Їх було так мало, що не можна було обсадити всіх місцевостей. Треба було спроваджувати людей з Варшави та інших місцевостей і навіть ще і нині залишилось багато необсаджених станиць, які з трудом треба здобути. Бо дійсно були на Холмщині такі села, головно ті, які лежать на кордоні української етноґрафічної території, де треба було працювати з посвятою здоровля, вперто і послідовно.

До таких місцевостей належить м. ін. в повіті Томашів — волость — Тарноватка. Само село Тарноватка майже українське, але два великі фільварки ґр. Тишкевича, тартак з польськими кольоністами, »ґміни зажонд« і поліція гнобили місцеве українське населення. Муровану православну церкву в Тарноватці замінили на костел, другу дерев'яну зруйнували, коли ж народ поставив ще одну дерев'яну церкву коштом 11 тисяч зол. то й цю поляки розібрали і побудували собі з матеріялу »Дом людови«. Церкви на Холмщині і придорожні православні хрести були тут останніми видимими признаками — українства. Коли ж в цілій тарноватській волости знищено всі українські церкви, а навіть і хрести придорожні, коли українці в свої великі свята стояли на стійці з косами, а жінки з щітками і вапном і додати ще до того ультимативне домагання адміністрації змінити метрики і вкінці під увагу довколишні чисто польскі села — то все це пригноблювало українське місцеве населення. На добавок залишалася тут ще і досі та сама польська адміністрація і це стало причиною, що більше 30-ти українських родин виїхало зі села разом зі совітськими військами. Правда, половина з них уже вернулася назад домів, але народ остав і дальше такий заляканий, що не можна було в селі вдержати українського учителя. Правда, половина села згоріла, але й інші старались відмовляти своїх хат учителям на школу, бо »сам вуйт« загрозив, що з того може бути велика біда, ба навіть можуть застрілити, або заарештувати. Не дивно, що аж вісім учителів покидало Тарноватку. За те девятого нічим не відстрашили. Був упертий. Разом зі священиком, якого призначено тарноватським парохом, замешкав у селі, переходячи з хати до хати. Але це тривало лиш кілька днів, бо фальшиві доноси поляків про недозволені сходини зробили своє, бо місцева влада приказала учителеві опустити село. Одначе священик і вчитель поїхали до Варшави, а опісля до Люблина й там подбали про потрібні їм посвідки. Тепер новий комендант приняв їх ввічливо та обіцяв помагати їм у праці. Щоденне »вигоновання страхів« з людей таки своє робило. Покищо в Тарноватці шкільні будинки займало військо, тому треба було перейти в сусіднє село Паньків та заняти школу. Так і зробили. Самим прийшлось ходити по хатах за шкільними лавками та збирати дрова, але школу таки урухомлено. Боязко почали сходитись дітвора, а згодом загомонів шкільний будинок гамором українського слова і пісень. Почалась наука, курси, підготова до Шевченківського концерту, а одночасно в шкільній салі священик відправляв Службу Божу в кожну неділю і свято. Сам він хоч і старший віком, але молодий своєю рухливістю та охотою до праці. Не диво, що люди привязалися до своїх провідників. Внедовзі основано ще кооперативу в с. Панькові, Тарнованці й в Гачиську.

Також і нова німецька команда змінила своє відношення. Але найбільше підйому додав таки Шевченківський концерт у Панькові. Не зважаючи на непогоду, люди виповнили вщерть простору шкільну сало та з напруженою увагою слідили за кожною точкою програми. Змістовний, але простий і зрозумілий реферат переплітаний деклямаціями шкільних дітей, Шевченківськими і стрілецькими піснями та новими рецитаціями сильно западав у душі слухачів. Тож і не диво, що деяким закрутилася в очах сльоза, а по концерті не радо якось розходилися, бо... того всього було так мало, а тут ще хотіли б послухати.

Вміжчасі військо опорожнило шкільні будинки в Тарноватці, але з браку другого учителя поляки захопили будинок. По довгих заходах вдалось і це перебороти і нині вже Тарноватка має свою українську школу, до якої прийшов другий учитель. І подібно, як в Панькові, пічнеться там праця. Вже навіть і »сам вуйт« мусів зробитись »доброзичливим« та присмирнів. А люди починають уже простувати хребти, бо переконуються, що це вже інший час. Для вчителя збірають плату, бо він три місяці учить задармо. Хотів показати, що вміє потрудитися і пожертвувати собою для загального добра. Волость Тарноватка вже має свої успіхи. Найгірший час впертої праці за нами.

Іза.

—о—

Село Терепча - геніеві України

Село Терепча, біля Сянока, колись побаламучене різними денаціоналізаторами, сьогодні находиться вже в рядах свідомих сіл Лемківщини. По розвалі Польщі прибув сюди учитель Дівик, що-зараз в перших днях свого побуту — разом з учителькою Романівною взявся теж і до освітньо-культурної праці.

Дня 7. квітня цього року молодь та шкільна дітвора нашого села відсвяткувала роковини Тараса Шевченка. Свято почалося заповітом „Як умру то поховайте", що його відспівав мішаний хор. Відтак виголошено промову, про найбільшого сина України. По промові шкільна дітвора відограла „Дитяче Свято". Зворушливе було те, що дітвора перший раз в цім селі голосила своєю рідною мовою завжди живі і безсмертні слова Великого Поета. Згодом мішаний хор відспівав пісню-інсценізацію „Розрита могила" і „Учителя". Ученики гарно віддеклямували вірші „Мені тринадцять минало" — Скурчанський, „Суботів" — Кучма, „Псалом 43" Коцюба, „Тарасова ніч" — Дівик Богдан.

Село Терепча, як і десятки українських сіл по цілій території Генерал-Губернаторства під проводом своїх ідейних учителів та іншої інтелігенції, перестало раз на завжди вірити всяким зайдам, що баламутили наших селян тільки з тої причини, щоб їх і надалі тримати в політичній і господарській неволі. Слід зазначити, що і солтис села Терепча Скурчанський, помагає нашим учителям в їхній культурно-освітній праці та при орґанізації споживчої кооперативи.

Листування Адміністрації.

Вп. Гнат Фанок, Ватенштедт: Лист і 5 нім. марок одержали, 3.25 марки вписали на передплату »К. В« (заплачено до 10. VI. ц. р.), а 1.75 марок на цілорічну передплату »Малих Друзів« для Фанока Антона в Середнім Великім.

Вп. Васьків Петро, Кірхбіль: Ваш лист з повідомленням про переведену збірку на видавничий фонд »Українського Видавництва« одержали. Щиро дякуємо, але гроші з УНО в Берліні ще не надійшли до нас.

Вп. Білянич Дмитро, Воля Мат.: »Кр. В.« до Італії висилаємо, так що і для сина можете передплатити.

Вп. Комаровський Володимир: Оголошення прийшло запізно а зол. 6.— вписали на дальшу передплату.

Вп. Думин Осип: Листи і 6 нім. марок одержали. Передплата заплачена до 10. вересня ц. р.

Вп. Білий Степан, Бресляв: »Кр. В.« висилаємо, а в справі української організації просимо звернутися до У. Н. О. в Берліні.

Вп. Сас Михайло, Ліцен: Листівку про висилку грошей до »Пробоем« одержали. »Кр. В.« для п. Пециляка Михайла висилаємо, а Вашому Другові ні, бо Ви не подали його адреси.

Вп. Фільц Омелян, Бохня: Маєте вплачене на травень зол. 1.90.

Вп. Кордаш Марія, Ш.: »Кр. В.« висилаємо. Просимо повідомити, куди Ви вислали 3.— нім. марок, бо ми їх не одержали.

Вп. Шалайда Дмитро, Балуцянка: Передплату зол. 7.50 одержали та розділили по зол. 3.75 для Вас і кооп. »Різьба«. Обидві передплати заплачені до кінця травня.

Вп. Комарницький Осип: Два рази по 2.— нім. марки одержали. — Заплачено до кінця червня.

Вп. Чорний Махайло: Лист і 2 нім. марки одержали.

Вп. Подубинський Павло, Блекенштедт: Лист і гроші одержали. — Заплачено на червень зол. 2.

Вп. Кархут Василь, Едлях: Передплату просимо слати на адресу: Украініше Національ Ферайніґунґ, Берлін В 50, Ансбахерстр. 15.

Вп. Д-р Нездійминога Микола, Словаччина: »Кр. В.« від 1. січня до 30. квітня вислали. Передплату можна вислати міжнародніми поштовими купонами.

НОВИНКИ

КАЛЕНДАР

ТРАВЕНЬ
5. Томина неділя. Теодора еп.
6. Юрія
7. Сави
8. Єв. Марка.

ПРИПОВІДКИ: На святого Юра, сховається в жито кура. Святий Юр по полі ходить, хліб-жито родить. На святого Сави вже стеляться трави. На святого Марка радіє худібка, прибуває молока.

Всім, які з нагоди Воскресення Христового надіслали нам святочні побажання оцим сердечно дякуємо.

Редакція й Адміністрація »Краківських Вістей«.

— ВІД КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ВІДДІЛУ УКРАЇНСЬКОЇ СТАНИЦІ. У справі матурального курсу подається до відома заінтересованим, що листа зголошень іще не замкнена та що день і місце його відкриття оголоситься негайно в »Краківських Вістях« по остаточнім вирішенні цієї справи шкільною владою. Зголошені прохання безробітних учителів розглядає компетентна шкільна влада, а про заангажовування їх до праці повідомить своєчасно кожного з окрема. — Культурно-Освітній Відділ Української Станиці.

— УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХОР під проводом Володимира Божика по двох гостинних виступах у Кракові виїздже на велике концертове турне по Великій Німеччині. До полагодження деяких формальностей, хор мусить ще місяць травень перебути на терені Генерал-Губернаторства. По виступах у Кракові хор дасть концерти у таких містах: Тарнів, Ряшів, Ярослав, Перемишль, Грубешів, Холм, Люблин та ін., а пізніше заїдуть до Сянока, Коросна, Ясла, Горлиць, Нового Санча, Криниці і Закопаного. Імпресарієм хору є відомий нашому громадянству довголітній адміністратор балету Авраменка й хору Котка Андрій Давиденко.

— СТАТТЯ ПРО УКРАЇНЦІВ В НІМЕЦЬКОМУ ЩОДЕННИКУ. »Франкфуртер Цайтунг« з 27. квітня ц. р. помістив статтю під наголовком »Забуте юнктім«, в якій аналізує внутрішні національні відносини в б. Польщі та переповідає коротко історію польських переслідувань в Східній Галичині, та польські намагання в звязку з повстанням Карпатської України, щоб знищити основи українського самостійницького руху.

— ГЕН. БЛЯСКОВІЦ ПЕРЕВІВ І НСПЕКЦІЮ ВІЙСЬК В СХІДНІЙ ПРУСІЇ. Начальний командант німецьких військ на сході ген. Блясковіц перевів в останніх днях квітня інспекцію німецьких військ на півночі в Східній Прусії. Ген. Бляськовіц відвідав підчас інспекції німецькі частини в Мемелі (давніший Клайпеді), Тільзіті, Ебенроде й Істербургу. Інспекція ген. Бляськовіца закінчилася розмовою з начальним командантом німецьких військ північного відтинку ген. артилерії фон Боллярд-Бекельсбергом.

— ШЕФ НІМЕЦЬКОЇ ПОЛІЦІЇ ГАЙНРІХ ГІМЛЕР ПЕРЕВІВ ІНСПЕКЦІЮ НА СХОДІ. Райхсфірер СС і шеф німецької поліції Гайнріх Гімлер перевів в останніх днях квітня, в характері міністра для закріплення німецької національности, інспекцію новоприлучених теренів Східної Прусії. При цій нагоді він. Гімлер перевів також інспекцію частин СС у Варшаві.

— АМЕРИКА ЗНОВУ ПРОДАЄ КОРАБЛІ ЗАХІДНІМ ВЕЛИКОДЕРЖАВАМ. Американська союзна влада для мореплавби дозволила на продаж 8-ох американських кораблів закордон, а саме: один 6.725-тоновий корабель закупило одна шотська спілка, 2.451-тоновий корабель одна французька корабельна філія і 1.756-тоновий корабель одно норвеське товариство в Панамі і під панамською фляґою.

— ВІДКРИТТЯ 8-ОЇ БОЛГАРСЬКОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ВИСТАВИ В ПРОВДІВ. Мин. понеділка, якраз на Великодні Свята відбулося в Провдів в Болгарії святочне відкриття 8-ої болгарської торговельної виставі. У виставі взяли вперше участь Совіти, англійські й французькі фірми не взяли у виставі участи, а уряди цих держав не вислали на свято отворення своїх представників. Між закордонними виставцями подавляючу більшість творять німецькі фірми.

— КОНТРОЛЯ ЧУЖИНЦІВ В РУМУНІЇ. Румунське міністерство внутрішніх справ видало постанову на основі якої переведеться контролю усіх дозволів чужинцям провадити в Румунії підприємства, що продають зброю, воєнний матеріял, амуніцію і фотографічні апарати. Всі чужинці — посідачі таких підприємств — мусять віддати цей матеріял до 10 днів відповідній владі.

— СЛОВАЦЬКА ПАРТІЯ НА... МАДЯРЩИНІ! За почином »колишнього сенатора партії Глінки« Кальцока оснувалася в Будапешті »Мадярсько-словацька народня партія«. Партія ставить собі ціллю »обстоювати інтереси словацького населення на Мадярщині на засадах повної льояльности до держави й усувати всі причини, що псували б добрі взаємини між мадярами і словаками«.

Студії на політехніці у Данцігу

Данціґська Політехніка обіймає такі факультети та виділи:

I. Факультет загальний:
1. математика й фізика, 2. хемія, 3. агрономія.
II. Факультет будівельний:
1. будівельна інженерія, 2. будівельна архітектура;
III. Факульттет механічний:
1. будова машин, 2. електротехніка, 3. будова кораблів, 4. будова корабельних машин, 5. корабельна електротехніка, 6. будова літаків.

ПРИНЯТТЯ Й ВИМАГАНІ ДОКУМЕНТИ.

До подання в німецькій мові долучити такі документи й прилоги:

1. матуральне свідоцтво усіх типів 8-кляс. гімназії, або свідоцтво укінчення ліцею в оригіналі та легалізований переклад на нім. мову. Свідоцтва »Рідної Школи« та Малої Духовної Семинарії признається також.
2. Свідоцтво моральности в оригіналі та легалізований переклад на нім. мову. Може бути виставлене парохіяльним урядом, але у такому разі після поданого нами взірця.
3. Життепис у нім. мові.
4. Свідоцтво приняття або відходу з іншої Високої Школи, якщо петент уже щось студіював.
5. Посвідка відбутої практики та денник праці (арбайтсбух) у нім. мові.

ПРАКТИКА.

До приняття на II. (будівельний) факультет вимагається від петента відбуття практики у більшому будівельному підприємстві. На виділ будівельної інженерії потрібна 6-ти місячна безперервна практика (26 тижнів по відчисленні усіх неприсутностей та денник праці з технічними рисунками та описами виконуваних праць у диспозиційній формі).

На виділі архітектури потрібна 3-місячна безперервна практика (13 тижнів по відчисленні усіх неприсутностей). Денника праці не потрібно.

До приняття на факультет III. (механічний) треба відбути 6-ти місячну безперервну практику у фабриці будови машин та предложити денник праці з технічними рисунками та списами виконаних праць у диспозиційній формі. Звертаємо увагу, що добра практика має дуже великий вплив на дальший перебіг та скінчення студій, тому слід відбувати її у підприємствах, що стоять на високому технічному рівені.

На виділі агрономії приймають без вступної практики, але до дипльомового іспиту вимагається дворічної практики у більшому рільному господарстві, у тому може бути 6 місяців у молочарні. Практика мусить замикати у собі щонайменше 6 місяців безперервної праці. Вказаним є відбути щонайменше 6 місяців практики ще перед вписом, бо тільки вимагають до першого іспиту по третьому семестрі.

СТУДІЇ.

Вступних іспитів нема. Приняття запевнене, якщо документи є в порядку та заопініовані »Основою«. Шкільний рік поділений на три триместри. Вписи відбуваються три рази у рік: у квітні, вересні, січні. Студії тривають пересічно 4 роки, на агрономії 3. По скінченні студій дістається звання: »дипльом-інженер« — а на агрономії »дипльом-ляндвірт«, що у дійсности є рівнозначне з інженерським дипломом. На усі вичислені нами факультети та виділи є вступ для українців вільний і на кожному з них є кількох українських студентів. Данціґська Політехніка стоїть на дуже високому рівені, а її дипломи є загально цінені. Умовини студій (поминувши високі оплати) є для нас дуже догідні. Студій на інших не-німецьких Високих Школах не зачислять (за виїмком агрономії).

ОПЛАТИ ТА КОШТИ УДЕРЖАННЯ.

Семестральна такса виносить 100—150 нім. марок (300—450 річно). Удержання місячно від 80 нім. марок угору. Вписове одноразово 32 нім. марки. Частинна знижка в оплатах можлива на дальших семестрах.

Всякі запити слати на адресу:

Ферайн Укр. Студентен, »Основа«, Данціґ-Ляндфугр, Техніше Гохшуле.

На відповідь долучити пошт. марку.

Данціґ, 20. квітня 1940 р.

Союз Українських Студентів »ОСНОВА« в Данціґу подає до відома, що на останніх XXXIX. Загальних Зборах, що відбулися дня 14. квітня 1940 р. вибрано такий Виділ у такому складі:

1. Голова — Кость Яковлів-Церкевич
2. секретар — Василь Ковацюк
3. скарбник Михайло Викрикач
4. члени Виділу — Б. Яцковський, Р. Стахів.

Концерт Українського Національного Хору

під управою Володимира Божика

І знову українська пісня лине у світ...

2. травня ц. р. дебютував у Кракові Український Національний Хор Божика. Ми вперше після війни почули й побачили наше хорове мистецтво так, як би собі його бажали бачити. Вже сам підхід до імпрези був поважний, повний розмаху: афіші по місті, концертова саля Старого Театру, хористи й дириґент в українських національних одягах, вкінці їхня поведінка на естраді. Як можна було сподіватись, саля була битком набита. Це українці Кракова, стужені за рідною піснею, прийшли, щоб її почути. Було чимало й німецьких гостей.

Та вже найбільшу радість справив нам факт, що ця зовнішня форма імпрези гармонізувала зовсім із її змістом. Концерт був дбайливо підготований і може дати дириґентові повну винагороду за його величезний труд, що пробився в кожній дрібці. Володимир Божик, відомий досі у музичному світі як співак, тепер же виявилось, що свої довголітні музичні студії використав він і для розвитку свого дириґентського таланту. Його мистецький профіль високо культурний, а праця здорова. Божик не гонить за дешевими ефектами, він служить музі.

На репертуар хору складалися переважно відомі »козирі« нашої хорової літератури. І цілком правильно. Часи воєнні вплинули на нас так, що ми з великою насолодою почули ще раз те гарне, знане. І »Гуляли« і »Закували« із турецькими султанами і пісня про Почаївську Божу Матір і »Ой пущу я кониченька« та інше, все це знане нам а при цьому дороге, бо гарне й рідне. Одинока новинка — щедрівка »Святі сиділи« цікава своєю мельодійною архаїчною структурою, в гармонізації Божика достроюється до цього роду жанру у нас. Мило було почути на біс окрім »Ревухи«, »Дуб на дуба« й »Куперян« Лисенка ще й улюблену в Галичині пісню »Стоїть гора високая« в простенькій гармонізації невідомого мені автора.

Виконання програми надзвичайно культурне. Пятнацять хористів, цеж мініятурне хорове тіло, а показалося, що і при такій кількості дасться багато зробити. Голосовий матеріял назагал добрий, вичувається, що співаки вже добре обізнані із хоровим співом, що доложили усіх старань, щоби вдоволити дириґента. У таких частих солях почули ми високу культуру й огладу, якої нераз бракувало солістам наших добрих хорів. Ще з десяток співаків дав би хорові звук і силу, потрібну для більших саль, а збільшений розсяг голосів як вгору так вдолину придав би барви, та віримо, що скорше, чи пізніше Божик це осягне. Воно ж залежне від обставин. Цим однак ніяк не хочемо зменшувати вартости хору Божика, яка є дуже висока. Технічна сторінка хору бездоганна. Ми про неї в тягу співання й забули, бо вона тут била своєю самозрозумілістю А це не дрібниця. Втримати інтонацію в хорі важко, ще важче перевести такі різні нюанси динамічні й дати таку виразну дикцію, зокрема при скорих темпах, як це мало місце у Божика. Не забудемо на ті повні духової краси пяніссіма, а вже хіба подивляти треба інтерпретацію творів. Божик безумовно в інтерпретації оригінальний, а попри те здоровий. Він руководиться текстом і як зміст так поодинокі слова тексту знаходять свій вираз і обличчя в барвистій, динамічній і аґоґічній части виконання. Чули ми це в знаменито виконанім »Гуляли« і в побожній пісні про Почаївську Божу Матір, а вже хіба усім це було доступне при веселих згадках про коршму у віртуозно виконанім »Ой устану я в понеділок«, »Ревусі« чи »Куперянах«.

Нетерпеливо очікуємо чергового концерту. Бажаємо хорові якнайбільших дальших успіхів, бо його успіх буде тріюмфом української пісні.

Годиться ще згадати про другу — менше відому частину, про організацію хору.

Зродився він у Варшаві після польсько-німецької війни. Повстав серед несприятливих обставин, зданий в більшости виключно на свої сили. Деяку матеріяльну піддержку дав йому Український Комітет у Варшаві. Треба радіти, що врешті найшовся хтось, хто мав практичне зрозуміння до такої важної справи. Український Національний Хор потребує однак піддержання гіднішої праці, яку він виконує. Бо повні салі і моральний успіх не в силі дати хористам і дириґентові того, що їм до праці належиться. Тут треба активного відгуку громадянства і його відповідальних чинників.

А покищо великими жертводавцями для культури нації є самі хористи й їх дириґент.

Краків, 2. травня 1940.

Д-р ЕВГЕН ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ.

ОГОЛОШЕННЯ

Комісарська Управа Фірми
Краків, Ринок число 30.

ЯКІВ ҐРОСС

поручає українській клієнтелі
порцеляну криштали лямпи

Дрібні оголошення

КОРМЕЛЕЦЬКІ ЗІНА і СТЕПАН відізвіться. — Хто знавби де находяться, прошу подати адресу Краків, Ожешкової 7, друкарня. — Ніна і Гриць.

Зїзд представників українського купецтва відбудеться 12. травня 1940 р. в год. 10-ій рано у Кракові при вул. Зеленій ч. 26. пом. 7. — Вечором у салі т-ва »Просвіта« свято Юрія зі свяченим.

Пошукую Сергія Федоровича, хто знає його адресу прошу повідомити п. Олену, Краків, Ґрінештрассе 26 м. 2. 1-1

Пошукую Миколу Антоніва, Трач М. Краків, Кармелітська 46. у п. Бурки. 1-3

Остапчук Яцко, Братіслава, Масарикова тр. ч. 16 ∕ovensko. Прошу на цю адресу до мене писати. 1-5

Ново відчинена кравецька робітня Миколи Панчака, Краків, Юліюша Лея 7 а, м. 10. 1-6

Нотар Багринівський Микола відкрив канцелярію в Грубешові, вул. Нарутовича ч. 13. 3-3

Михайло Кіт, Кошилів, Звертів, пошукує своїх товаришів і знайомих. Адреса: Мих. Кіт, Waten-Stedt über Braunschweig Lager 23/26. 1-1

о. Маріян Плешкевич і Анна Максимець подайте свої адреси — Ярослав, Чура, Арбайтсляґер Кірхбіхль, Куфштайн — Тироль. П. Васьків.

Тилявська з Бережан просить знайомих написати. Петре Сосенко! Де перебуваєш? Michniów p. Suchedniów pow. Kielce 1-1

Вільне бюро мірничого в повітовому місті від зараз до обняття. Адр.: п. Ліманова, інж. Тучапський. 1-1

Ярослав Шпак подай вістку для Мілі до »Краківських Вістей«. 1-1

Хто знавби що про мою рідню, Знайомих з Викторова, Галича, Станиславова — прошу повідомити Анатоль Базилевич, Ватенштедт іб. Бравншвайґ, Ляґер 11 (Sanitetätsbarake). 1-1

Вп. п. Вішку просимо зголоситися до Редакції »Крак. Вістей«.

Кавалер, літ 28, пристійний, симпатичний, чесний, брунет, власник промислових підприємств навяже переписку в матримоніяльних цілях з панною до літ 25, інтеліґентною, гарною, доброю українкою, найрадше еміґранткою. — Листи зі світлиною (за зворот ручиться словом чести) до »Кр. Вістей« під знаком »ЕМІҐРАНТ«. 1-1

Адвокат
ЯРОСЛАВ ПАДОХ
переніс канцелярію
на вул. Фльоріянську 19/II. п.

УКРАЇНСЬКЕ ФОТО-ЗАВЕДЕННЯ
„СОНЯШКО“
Т. Старуха »Вілля Відольдівка« в Криниці
виконує:
Всякі мистецькі світлини, дрібніші направки фото-приладдя, аматорські праці.
поручає
фото-матеріял в проекті приладдя. 1-3

Вже відрита українська складниця книжок, мистецьких предметів і канцелярійного приладдя — —
Теольоґічні книжки видавництва Гердера продає
„КУЛЬТУРА“
Краків, св Томаша 26.

БРАТТЯ БОСАК
СКЛАД ЗАЛІЗА
КРАКІВ, вул. св. Вавжинця 29.

Українська Комісарська Управа
фірм

А. ЕДЕР
Краків, Фльоріянська 6,
поручає — ПОРЦЕЛЯНУ, СКЛО, КРИШТАЛИ.

Е. ШУЦМАН
Краків, Дітля 63.
поручає гуртово для Союзів і Кооператив — СКЛО, ПОРЦЕЛЯНУ, ФАЯНС, ЛЯМПИ.

УЛІПШЕНІ МАШИНИ

до цементових виробів, дахівок, гусаків, хідникових плит, долівкових наріжників, каналізаційних рур, криничних цембрин виробляє вирібня машин до цементових виробів „МАШИНОБЕТ“ — Клеменс Юра Кенти, Крайс: Бєлітц (Обершлезієн). Машини вільні від цлових оплат, термінова доставка. Інформації і замовлення приймає особисто в Кракові, при вул. Гарбарській 10 м. 4 у вівтірки, середи і четверги кожнього тижня. Листи адресувати до: Кент, Ленніки. На бажання висилаємо проспект. Для бувших і нових Відборців машин доставляю портлянд цемент вагоново з Обершлезішер „ЦЕМЕНТФАБРІК“

КОМІСАРСЬКА УПРАВА
АПТИКИ
„Під Золотою Короною“
КРАКІВ, ГОЛ. РИНОК 22.
поручає: »крем краси«, краєві та закордонні специфіки, перевязочний матеріял.

Меди й овочеві вина
постачає кооперативам і торговлям медосистна та склад вин
„ЗАҐЛОБА“
Краків, вул. Сенатська 11. — Тел. 142-76.
Комісарська управа — Т. Семаківський.

Комісарська Управа Фірми
Perlberger & Schenker
Krakau, Burgstrasse 48.
Теодор Семаківський
постачає богослужебні та виноградні вина, лікери, коняки, малинові та вишневі соки
Ч. тел. 103-08.

Гуртівня шкіри
ф-ми КІНСТЛЄР і Сини
Краків, вулиця Дітля ч. 44.
в Українській Комісаричній Управі — поручає шкуру різного роду — тверді та мякі.

ЗАКОПАНЕ!
ПЕРША УКРАЇНСЬКА ГОСТИННИЦЯ
„CATINGAS“
вул. Головна 64
поручає добрий і дешевий харч.
Власник — МИХАЙЛО СЛУКА.

Хемічно-фармацевтична ляборaторія
АПТИКИ
„Під Золотим Тигром“
поручає сироп Jahra — Figel — спрепарований із мякишу смирненських фіґ, легко прочищує, не викликує болів. Добре заступає рициновий олійок. Краків, вул. Щепанська 1.

Технічне знаряддя
найдешевше купиш
у фірмі
„ЗЕНІТ“
КРАКІВ
ВЕСТРІНҐ Ч. 6.
Українська Комісарична Управа.

ЗАХАРІЯ БОСАК СИНИ
крамниця з залізом
КРАКІВ, вул. Купа 6.

КОМІСАРСЬКА УПРАВА
Аптики „Під Ескуляпом“
КРАКІВ, СВ. ҐЕРТРУДИ 1.
поручає краєві та закордонні специфіки, перевязочні матеріяли, косметичні вироби.

Фірма **„ІНТРОЛІҐАТОР“**
Спілка з обм. відп.
КРАКІВ, вул. Баторія 1. Тел. 180-55
виконує всякі переплетничі та ґалянтерійні праці.

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторінка 600 зол., пів сторінки 320 зол., 1/4 сторінки 180 зол., 1/8 сторінки 150 зол., 1/12 сторінки 80 зол.
МЕНШІ ОГОЛОШЕННЯ: 1 міліметер ширини 1 шпальти (або його місце) 1 зол. — В тексті 100% дорожче, на першій сторінці 200% дорожче.
ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ: 30 сотиків за слово, найменше 3 зол. Для шукаючих праці 15 сот. за слово. Матримоніяльні по 50 сот. за слово.

За Редакцію відповідає начальний редактор Л. Хомяк у Кракові. Видає „Українське Видавництво“, Краків, вул. Кармалітська 34, II. Телефон 230-39
З друкарні „Нова Друкарня Денникова“ під наказною управою, Краків, вул. Ожешкової 7, тел. 102-79.

Verantwortlich für den Gesamtinhalt und Anzegenteil: Hauptschriftleiter L. Chomiak Krakau. Verlag: „Ukrainischer Verlag“ G. m. b. H. Krakau, Karmeliterstrasse 34, II, Fernsprecher 230-39 Druck: „Nowa Drukarnia Dziennikowa“, Kommissarische Verwaltung, Krakau, Orzeszkowagasse 7, Fernsprecher 102-79